

Nuotraukos – „Shutterstock“

Aktualu ir naudinga

2–3 p. Doc.dr. V. Sičiūnienė. Kaip įsivertinimas padeda mokiniams mokytis?

N. Kaunickienė. Mokinio individualios pažangos įsivertinimas ir mokymosi pagalba

G. Gumauskienė. Kaip įvertinti mokinio pastangas aktyviai mokytis, arba kaupiamojo vertinimo patirtis

Su „Šok“ ženklų

4 p. Jei pasimokome iš klaidų – sėkmė garantuota!

Būdai ir priemonės

5 p. Įgarsinti diktantai – patraukli priemonė tobulėti Kasdienė praktika – geri rezultatai baigiant IV klasę

Atrask

6–7 p. I. Viltrakienė. Gamtamokslinio raštingumo problema

Serijs „Atrask“ – mokymosi komplektai smalsiam mokiniui, kūrybingam mokytojui ir rūpestingiems tėvams

Dr. N. Kostinienė. Ištirinėk ir suprask, ko praeitis gali pamokyti ateitį
Geografijos mokykitės ieškodami, diskutuodami ir fantazuodami!

8 p. Ž. Jautakytė. Atraskite muziką su nauju mokymosi komplektu MUZIKA 9

Kalba specialistai

9 p. Dr. A. Šimelionienė. Naujosios Z kartos raidos ir mokymosi ypatumai

Naujovės

Lietuvoje veikiančioms „Aktyviosioms klasėms“ jau vieni metai

Interviu su...

10 p.

Interviu su VU Socialinio darbo katedros docente dr. J. Buzaityte-Kašalyniene

A. Zlataravičienė. Patyrimo pedagogikos praktinio taikymo galimybės ir nauda

Kavos pamokėlė

11 p. L. Ronkaitienė. Ką turėtų gelbėti skuodiškiai – tarmę ar... bendrinę kalbą?

Patirtis

12 p. Patyrimo pedagogikos praktinio taikymo galimybės ir nauda. Metodai.

Sveiki!

Sugrįžtame pas Jus, kai, anot A. Baranausko, „žiedų varške obelys pražyla“, kada už lango žydintis H. Radausko „kaštanai“ verčia išsiliesti Jūsų mokinių širdis lyg upes iš krantų, o Jums dar keletą savaičių teks ne tik stebėtis atbudusia gamta (ir mokiniais!), bet ir surinkti visas metų audinio gijas, kad mokslo metų pabaigoje išryškėtų tikrasis kūrinio raštas.

Todėl neatsitiktinai šio numerio esminė tema pasirinkome vertinimą, kuris išsamiai aptartas įvairiuose dokumentuose, tobulintas įvairiuose projektuose, išbandytas kiekvieno asmeniškai. Atrodo, viskas aišku ligi kaulo smegenų. Vis dėlto, ar visada liekate patenkinti rezultatais, gautais įvertinus mokinių darbus? Veikiausiai atsakysite neigiamai. Tad norėtume atkreipti dėmesį į emocinį vertinimo poveikį. Kaip sumažinti intensyvaus testavimo režimo kuriamą baimę ir nerimą? Kokių pasekmių galėtume tikėtis akcentuodami ne mainus dėl pažymių, o skatindami mokinius atrasti savo vidines galias siekti gilesnio pažinimo? Ką laimėtume sau ir visai visuomenei išugdę mokinių atsakomybę už savo mokymąsi? Kokiais būdais didinti besimokančiųjų motyvaciją, o drauge ir pasiekimus mokomosios programos pabaigoje?

Apie galimybę skatinti mokymosi motyvaciją, aktyvinti mąstymą ir mokymosi veiklą (per tyrinėjimą / problemų sprendimą), kai mokiniui suteikiama atsakomybė, nes pats turi identifikuoti, ką jau žino, ko dar nežino, mąstyti, ieškoti atsakymų į probleminius klausimus, spręsti uždavinius, atlikti užduotis, įsivertinti, įvertinti kitus; kai remiamasi ne medžiagos įsiminimu, bet analize, todėl vyksta gilus mokymasis ir tvaresnis išmokimas, skaitykite naujų serijos „Atrask“ mokymosi priemonių istorijai, muzikai, geografijai pristatyme. Suvokti būtinybę ne tik keisti mokymo priemonės, bet ir keisti patiems, padės šiuolaikinių mokinių, arba vadinamosios Z kartos, mokymosi ypatumų aptarimas. Naudingų patarimų rasite ir patyrimo pedagogikos aprašyme, o „šakninės žemaitės“ svarstymai apie tarmių gelbėjimo būtinybę, tikėkimės, paskatins susimąstyti ne tik apie mokinių, bet ir apie pačių vartojamą kalbą.

Taigi viliamės, kad ne tik „medžiuos degančios tylios žvakės“, bet ir „Šoktono“ siūlomos naujovės, sprendimai, patarimai paskatins Jus kūrybiškai veiklai, kad mokiniams mokymasis taptų malonumu, o jų pasiekimai Jus džiugintų. Juk kuo labiau įgundame stebėti ir bendrauti, tuo daugiau pasiekiamo.

Tad bendradarbiaukime!

„Šoktono“ kūrybinė grupė

Doc. dr. Viktorija Sičiūnienė

Kaip įsivertinimas padeda mokiniams mokytis?

Vadovaujantis šiuolaikine vertinimo samprata galima teigti, kad pagrindinė vertinimo paskirtis yra padėti mokiniui mokytis – iš esmės nustatyti atotrūkį tarp jo dabartinio ir pageidaujamo rezultato ir padėti tą atotrūkį įveikti. Taigi vertindami mes pirmiausia siekiame nustatyti, kur šiuo metu yra mokinys, bei išvelgti, koki kitą laiptelį jis būtų pajėgus įveikti, o jau tada imame galvoti, kaip tai įgyvendinti ir pasiekti, kad mokinių lydėtų sėkmė, t. y. jis darytų pažangą. Kartu suvokiame, jog mokinių žinių ir gebėjimų žemėlapiai, jų tolesnio mokymosi poreikiai yra gana įvairūs bei greitai kintantys. Tad natūraliai kyla klausimas: ar realu sukontroliuoti visą šį procesą?

Taip, jei mokytojas atsisakys „kontrolės“ filosofijos. Atsisakyti kontrolės, tai visų pirma pripažinti, jog pats mokinys yra atsakingas už savo mokymąsi. Tai reiškia, kad mokytojas pasiryžęs ieškoti būdų, kaip įtraukti mokinius į savo mokymosi pasiekimų vertinimą, pažangos stebėjimą, pasiektų rezultatų apmąstymą, t. y. pasiryžęs mokyti mokinius įsivertinti.

Mokslinėje literatūroje aprašoma daugybė sėkmingų mokytojo patirčių, kada įsivertinimas padėjo mokiniams suprasti, ką jie pasiekė ir ko dar reikėtų, kad galėtų įveikti atotrūkį iki pageidaujamo rezultato. Norėdami įsivertinti mokiniai neišvengiamai ima aiškintis, ko gi jie iš tikrųjų siekia, ką turėtų daryti, kad pasiektų numatytus tikslus. Mokiniai priversti gilintis į tai, ką reiškia darbą atlikti *gerai*, ima vis aiškiau suprasti, ką reiškia darbo atlikimo kokybė. Jų dėmesys nuo *veikti* perkeliamas prie *apgaltvoti*. Ilgainiui jie tampa atsakingesni, o patirta sėkmė skatina išmokti vis daugiau ir daugiau.

Kai kuriems mokiniams įsivertinimas iš pradžių atrodo labai sunki užduotis ir ši veikla jų visai nemotyvuoja, nes reikalauja daugybės naujų įgūdžių ir pastangų. Dalis mokinių gali būti saviimi patenkinti ir norėti, kad mokytojas ir toliau juos vertintų, nes tada nereikia mokytis kelti mokymosi tikslų, reikalaujančių siekti daugiau. Dar kiti mokiniai, atvirkščiai, gali būti sau per daug reiklūs, išsikelti nerealius tikslus ir labai nusivilti, jei jų nepasieks. Gera žinia ta, kad įsivertinimo įgūdžių, kaip ir kitų, išmokstama.

Esama įvairių įsivertinimo strategijų ir metodų, kurie taikomi atsižvelgiant į situaciją. Praktiškai įgyvendinti įsivertinimo idėją galima pradėti nuo situacijų, kuriose mokiniai mokytųsi įsivertinti bendradarbiaudami su mokytoju ar bendraamžiais, paieškos. Bendradarbiaujantis vertinimas leidžia mokytojui po truputį di-

dinti mokinių atsakomybę, o kartu ir nepriklausomybę. Tardamiesi dėl vertinimo tarpusavyje ar su mokytoju mokiniai ima vis geriau suprasti savo mokymąsi. Jie tampa savarankiškesni, nes įgunda apmąstyti mokymosi kokybę. Panagrinėkime tris strategijas, kaip galima mokyti mokinius įsivertinti.

Mokymosi uždaviniai. Jei mokiniams nėra aiškūs jų atliekamos veiklos mokymosi uždaviniai (tikslai), jiems gali būti sunku veiksmingai imtis šios veiklos. Tarkime, jūs siekiate išmokyti mokinius užrašyti uždavinio sprendimą. Jei mokiniai to nežino, jie gali stengtis išspręsti kuo daugiau uždavinių, visą dėmesį sutelkdami tik į teisingo atsakymo gavimą ir mokymosi tikslas nebus pasiektas. Tačiau ar visais atvejais būtina skelbti mokymosi tikslą? Juk ne visada lengva tikslą suformuluoti taip, kad mokinys išties suprastų, ko gi jis dabar mokosi. To, ko mokosi, mokinyms gali suvokti iš užduočių formuluočių, nes jos vers mokinį sutelkti dėmesį ten, kur kreipsite (šiuo atveju – į uždavinio sprendimą). Be abejo, tai pareikalaus iš mokytojo pastangų, pritaikant / kuriant tam tikram tikslui skirtas užduotis.

Kriterijai. Pasirodo, ne visi mokiniai supranta, ko iš jų tikimasi ir ką reiškia gerai atliktas darbas. Esama įvairių metodų, padedančių suprasti, kas yra kriterijus, kaip ir kodėl dėl jų yra tariamasi.

Pavyzdžiui, mokiniams galima pasiūlyti atlikti darbą (atsakyti į klausimą, išspręsti uždavinį ir kt.), o tada pateikti vertinimo instrukciją ar kriterijus ir pasiūlyti įsivertinti dirbant grupėmis ar poromis.

Galima kartu su mokiniiais nagrinėti darbų pavyzdžius, pabrėžiant, kokiui laipsniui jie atitinka / neatitinka tam

tikrus kriterijus, o vėliau paprašyti šią veiklą testti savarankiškai dirbant poromis ar grupėmis.

Naudinga su mokiniiais panagrinėti jau įvertintų darbų pavyzdžius, nes taip mokiniai geriau supranta, ką reiškia praktinis kriterijų / vertinimo instrukcijos taikymas. Konkrečių pavyzdžių nagrinėjimas visada mokiniams leidžia aiškiau suvokti, kaip galima pagerinti savo darbą.

Mokiniai gana noriai įsitraukia į kriterijų, kuriais remiantis galėtų būtų vertinami jų darbai, kūrimą. Tegul mokiniai pagalvoja ir vienas kitam pasako, į ką jie atsižvelgė, atlikdami vieną ar kitą darbą. Tuomet tegul tariasi dėl bendrų kriterijų, pagal kuriuos norėtų įsivertinti atliktus darbus. Prieš tai suteikite mokiniams galimybę darbus patobulinti.

Bendraamžių įvertinimas. Bene didžiausias bendraamžių vertinimo pranašumas yra tas, kad jis skatina mokinių asmenybinių ir socialinę raidą. Mokiniai mokosi bendrauti su sau lygiais. Jie ima suprasti, kad tai, kaip jie vertina ir atsiliepia apie kitų darbus, gali būti pritaikyta ir jų darbams. Mokinių dalijimasis supratimu apie mokymąsi itin skatina juos tobulėti, nes ne tik mokytojas, bet ir grupelės draugai pritaria / nepitaria tam tikram požiūriui.

Lygindami savo darbus mokiniai greičiau ir geriau suvokia jų stipriąsias ir silpnąsias vietas, taip pat noriau imasi juos tobulinti, negu sulaukę pastabų iš suaugusiojo.

Matematikos vadovėliuose (serija „Šok“) galima rasti nemažai pavyzdžių, kaip praktiškai gali būti realizuotos aptartos įsivertinimo strategijos. Vadovėlių autorės sulaukia itin teigiamų atsiliepimų apie šiuos skyrelius, todėl norėtų pasiūlyti šias strategijas išbandyti ir platesniam mokytojų ratui.

Iliustracija iš vadovėlio „Matematika 8“ (serija „Šok“)

Mokinio individualios pažangos įsivertinimas ir mokymosi pagalba

2013–2022 metų Lietuvos švietimo strategija pabrėžia nuolatinių pedagogų tobulėjimą, partnerystę, įsivertinimu ir duomenų analize grįstą švietimo kokybės kultūrą, švietimo prieinamumo ir lygių galimybių sudarymą. 2013–2014 mokslo metų Bendruosiuose ugdymo planuose daug dėmesio skiriama mokytis skatinančių sąlygų mokykloje kūrimui, tokių kaip mokymosi aplinka, mokymosi pagalbos teikimas, individualaus mokinio plano sudarymas, mokytis padedantis vertinimas ir kt. Šiame kontekste itin svarbi mokyklų veiklos kryptis – kiekvieno mokinio individualios pažangos vertinimas ir įsivertinimas, pasiekimų stebėjimas ir analizavimas siekiant laiku nustatyti mokymosi sunkumus, kad būtų teikiama reikalinga pagalba. Mokymosi pagalbos organizavimas apima ir priimamus sprendimus, kaip padėti mokiniui, ir taikytų priemonių poveikio analizę. Mokymosi pagalbą mokiniui pirmiausia teikia jį mokantys mokytojai, organizuodami pamokas, veiklas bei konsultuodami mokinius ne pamokų metu. Dėl kitų mokymosi pagalbos būdų mokykloje susitariama, atsižvelgiant į aplinkybes, turimą patirtį, išteklius. Mokykla savo ugdymo plane numato konkrečius mokymosi pagalbos teikimo būdus.

Straipsnyje pateikiama Šiaulių Salduvės progimnazijos patirtis, kaupiama taikant priemones, padedančias kurti mokymuisi palankią aplinką, ir skatinant individualią kiekvieno mokinio pažangą. Šiame straipsnyje papasakosime, kaip siekiame ugdyti sąmoningą, atsakingą mokinių požiūrį į savo mokymąsi, ugdymąsi, individualią pažangą. Mokytojų taikomų praktiku, skatinančių mokinių įsivertinimą per pamokas, čia neapstarsime.

Salduvės progimnazijoje keletą metų taikoma pačios mokyklos bendruomenės (pedagogų ir mokinių) sukurta VIP (vaiko individualios pažangos) sistema. Individualios pažangos į(si)vertinimo tikslai: skatinti kiekvieną mokinį įsivertinti individualią pažangą, apmąstyti sėkmes ir tobulintinus dalykus, sudaryti sąlygas mokytojui analizuoti kiekvieno mokinio individualią pažangą pamokoje ir nepamokinėje veikloje plėtojant bendrąsias kompetencijas. Mokinių individualios pažangos į(si)vertinimu siekiama ugdyti kritinio mąstymo, savivertės gebėjimus: analizuoti mokymosi veiklą ir rezultatus, dalyvavimą neformalioje veikloje, turimus socialinius įgūdžius, nustatyti sėkmių ir nesėkmių priežastis; planuoti veiklą – numatyti, ką kitą mėnesį, atlikdamas formaliojo ir neformaliojo ugdymo veiklas, mokinys darys kitaip; priimti

sprendimus – remiantis turima patirtimi keltis naujus asmenybės ugdymo(si) uždavinius.

Kiekvieną mėnesį mokiniai per klasės valandėlę pildo VIP lapus: kiekvienas individualiai įsivertina mokymąsi, neformaliąją veiklą ir socialinius įgūdžius pagal vertinimo kriterijus – teiginius, V–VIII klasių mokiniai pateikia trumpą mėnesio veiklos refleksiją. Pirmų klasių mokiniai savo individualią pažangą vertina trimis spalvomis („Šviesoforo“ įsivertinimo metodas). Mokytojai ugdymo proceso metu nuolat stebi mokinį, pasirinktu būdu fiksuoja individualią pažangą, analizuoja rezultatus, juos aptaria individualiai su mokiniu ir jo tėvais per atvirų durų dienas ar kitu susirtu metu. Klasių vadovai analizuoja mokinių VIP įsivertinimo lapus, aptaria individualiai su mokiniu, jo tėvais. Du kartus per mokslo metus organizuojami visų mokinių individualios pažangos aptarimai, kuriuose dalyvauja klasių vadovai, dalykų mokytojai, socialinės pedagoginės pagalbos komandos nariai, administracija. Remiantis mokinių individualios pažangos aptarimų rezultatais mokiniams numatomos individualios pagalbos kryptys (konsultacijos, kuravimas, drausmės / darbštumo sąsiuviniai ir kt.). Apie siūlomą pagalbą tėvai informuojami raštu, jiems sudaromos sąlygos pareikšti savo nuomonę. Susitarus dėl pagalbos tėvai įtraukiami į bendradarbiavimą. Taikydami mokymosi pagalbos priemones stebime jų poveikį mokinio pasiekimams, lanksčiai naudojame įvairius susitarimais paremtus būdus. Skatiname, kad individualios pažangos

Nukelta į 3 p.

Atkelta iš 2 p.

mokiny's pats norėtu, siektu sup'asti, kaip jam sekasi mokytis, su kokiais sunkumais jis susiduria ir kaip butu galima juos i'veikti. Siekiame ugdyti samoninga, atsakingai i savo ugdymasi ziurinti mokinį, kurį supranta, palaiko ir veda pedagogas.

VIP sistema taikome antrus mokslo metus, vertiname jos po-veikį tiek atskiriems mokiniams, tiek klasės rezultatams. Be to, galime teigti, jog aptardami mokinių mokymosi situaciją, išbandydami mokymosi pagalbos būdus, tobulėjame ir mes patys – pedagogai. Planuojame ir įgyvendiname pokyčius, mokomės juos stebėti, vertinti, bendradarbiaujame keisdami sėkmingomis praktikomis, puoselėjame savo mokyklos kultūrą.

Mokykloje ir klasėje svarbu kurti padedantį mokytis mikroklima-tą, kuriam įtakos turi įvairūs socialiniai, emociniai, fiziniai ir kt. veiksniai. Mokinių mokymosi motyvaciją veikia ir asmeninės savybės, gebėjimai, emocijos, jų valdymas, ir išoriniai veiksniai – santykiai su bendraklasiais, mokytojais, darbingos atmosferos

palaikymas per pamokas, tėvų dėmesys vaiko ugdymuisi, sąlygos mokytis namuose ir kt. Siekiant išsiaiškinti galimas kliūtis, trukdančias mokytis, Salduvės progimnazijoje naudojama dar viena klasių vadovų parengta priemonė – klasės „Termometras“. Tai anoniminė anketa, sudaranti galimybes greitai ir paprastai išaiškinti problemas. Klasės vadovas, turėdamas duomenų apie klasei kylančius mokymosi sunkumus, gali organizuoti diskusijas su auklėtiniais, tėvais, pedagogais, vadovais, drauge priimti spren-dimus mokymosi pagalbos teikimo klausimais.

Turima VIP sistemos, klasės „Termometro“ taikymo patirtis lei-džia projektuoti tolesnius žingsnius mokinio individualios pažan-gos į(si)vertinimo srityje. Planuojame mokyti savo ugdytinius ap-mąstydami praėjusių mokslo metų pažangą ir įsivertinimą, reflek-siją, keldami sau ugdymosi tikslus ateinantiems mokslo metams.

Apibendrinant norisi pabrėžti svarbiausius dalykus. Mokinio pažangos stebėjimo duomenys nėra tikslas, tai tik priemonė sprendimams priimti. Tad duomenų fiksavimas, kaupimas yra pasirengimo pagalbai planuoti ir pokyčiams stebėti etapas. Mo-

kymosi pagalba turėtų būti individuali, tikslinga, tinkama kon-krečiai situacijai, motyvuojanti mokinių siekti geresnių rezultatų. Būtina sistemingai stebėti pokyčius, analizuoti, kiek taikomi pa-galbos būdai veiksmingi, kiek jie skatina individualią mokinio pažangą. Mokymosi pagalbos teikimo priemonės efektyvios tik tuomet, kai bendradarbiauja visi lygmenys (mokytojai, mokiniai, tėvai), priimdami sprendimus ir jų laikydamiesi, kai su sprendi-mais susiję asmenys prisiima atsakomybę, dalijasi įsipareigojimais ir padeda vieni kitiems. Ne todėl, kad už tai moka (nemoka), tiesiog norint, kad mokiniai siektų daugiau. Itin svarbus vaidmuo čia tenka mokyklos vadovams. Tai susiję su mokyklos kultūros kūrimu ir puoselėjimu. Su kokybiško ugdymo siekiu. Su meile vaikui. Kiekvienam.

Natalija Kaunickienė, Šiaulių Salduvės progimnazijos direktorė, II vadybinė kategorija; lietuvių kalbos mokytoja metodininkė, humanitarinių mokslų magistrė, švietimo lyderystės magistrė, švietimo lyderystės konsultantė

Kaip įvertinti mokinio pastangas aktyviai mokytis, arba kaupiamojo vertinimo patirtis

Viena iš Bendrųjų programų struktūrinių dalių yra mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo rodikliai. Kaip objektyviai įvertinti mokinio pastangas siekiant aukštesnių ugdymo(si) rezultatų? Bendrųjų ugdymo programų atnaujinimas paskatino ieškoti sprendimo – kurti savitą kaupiamojo vertinimo sistemą.

Klaipėdos „Žaliakalnio“ gimnazijos lietuvių kalbos mokytojai ugdytinių pasiekimus vertina pagal gimnazijos metodinės tarybos patvirtintus „Lietuvių kalbos ir literatūros mokinių gebėjimų, ži-nių ir pasiekimų vertinimo kriterijus“. Jie iš esmės atitinka ver-tinimo kriterijus, pateiktus lietuvių kalbos ir literatūros progra-moje. Tačiau patirtis rodo, kad taikant vien formalųjį vertinimą lieka pažymiu neįvertintos mokinio pastangos tobulinti savo ir kitų kalbinius gebėjimus, siekti aukštesnių rezultatų. Todėl aš pati ėmiau taikyti ir pasiūliau kitiems mokytojams išbandyti kaupia-mąjį vertinimą, kurio tikslas – surinkti daugiau informacijos apie mokinių padarytą pažangą ir ją vertinti taikant įvairius metodus. Taikant kaupiamąjį vertinimą įvairūs vertinimo metodai gali būti naudojami kompleksiskai. Tai leidžia spręsti apie vieno ar kito mokinio pažangą.

Kaupiamasis vertinimas – tai informacijos apie mokinio moky-mosi pažangą ir pasiekimus kaupimas, kai mokiny's už per pamoką pasiektą pažangą, namų darbus, iniciatyvumą, aktyvumą gauna susitartą taškų skaičių.

Kaupiamojo vertinimo rodiklius nustato mokytojas ir paaiškina mokiniams, kiek jie gauna taškų už tam tikrų užduočių atlikimą; kaip kaupiamojo vertinimo taškus keisti 10 balų sistema nusprendžia dalyko mokytojas, aptaria su metodine grupe ir apibrėžia daly-ko vertinimo sistemoje, su tvarka supažindina mokinius.

Kaupiamasis vertinimas galimas:

- už darbą grupėmis, jei įtraukiami visi grupės nariai arba grupė geriausiai atlieka užduotis;
- už namų darbų atlikimą;
- už papildomus / projektinius darbus;
- už dalyvavimą dalyko renginiuose / olimpia-dose;
- už aktyvų dalyvavimą pamokoje;
- už stendo / mokomosios medžiagos parengimą;
- už pamokų lankomumą;

Žinoma, mokytojas gali sukurti savų rodiklių, tinkamų konkrečiam dalykui.

Kuo mokiniui naudingas kaupiamasis vertinimas?

Lietuvių kalbos ir literatūros vertinimo kriterijai apibrėžia mokinių (raštu, žodžiu, kūrybinių darbų) pasiekimus ir žinias, o kaupiamasis vertinimas ap-rėpia kitą ugdymo(si) veiklą.

Mokiny's įvertinamas ir už pastangas tobulinti savo ir kitų žinias bei gebėjimus, siekti geresnių mokymosi rezultatų.

Kuo mokytojui naudingas kaupiamasis vertinimas?

Mokytojas, taikydamas kaupiamąjį vertinimą, sistemingiau fiksuoja mokinio pastangas, pažangą bei individualias kiekvieno mokinio mokymosi aplinkybes.

Taikydamas kaupiamąjį vertinimą mokytojas stiprina grįžta-mąjį ryšį, skatina mokinius bendradarbiauti, padėti vieni kitiems mokytis, motyvuotai siekti numatytų ugdymosi uždavinių.

Kaupiamojo vertinimo rodiklius ir kaupiamojo vertinimo lapą (1, 2 priedai), kuriuos naudoju vertindama mokinių pastangas siekiant aukštesnių rezultatų, tobulinu kiekvienais mokslo me-tais atsižvelgdama į grupės / klasės poreikius. Tačiau iš esmės jie pateisino ir mano, ir mokytojų, taikiusių kaupiamąjį vertinimą, ir mokinių lūkesčius.

Grazina Gumauskienė, Klaipėdos „Žaliakalnio“ gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja ekspertė

1 priedas

KAUPIAMASIS VERTINIMAS

I. Pusmečio pabaigoje mokiny's gali būti įvertintas 1–5 kaupiamojo vertinimo pa-žymiais (balais), kurie fiksuojami klasės dienyne.

II. Kaupiamasis vertinimas taikomas vertinant mokinių:

- lankomumą ir pareigingumą;
- sistemingai ir laiku atliktus namų darbus;
- mokymosi per pamokas aktyvumą;
- siekimą savarankiškai tobulinti kalbinius gebėjimus;
- dalyvavimą mokyklos, miesto, šalies dalykiniuose ir visuomeniniuose, kultūri-niuose renginiuose.

III. Lietuvių kalbos ir literatūros kaupiamojo vertinimo rodikliai

Rodiklis	Vertinimas
1. Lankomumas: nepraleista pamokų; per pusmetį praleistos 1–5 pamokos, bet atsiskaityta; per pusmetį praleistos 1–5 pamokos; per pusmetį praleista trečdalis pamokų, bet atsiskaityta.	a) 10 balų; b) 9–8 balai; c) 7–6 balai; d) 5–4 balai.
2. Sistemingai ir laiku atliekami namų darbai: visada; neatlikti 1–2 namų darbai; atlikta apie pusę namų darbų; atlikta trečdalis namų darbų.	10 balų; 9–8 balai; 7–5 balai; 4 balai.
3. Mokymosi aktyvumas per pamokas: visada; dažnai; vidutiniškai; kartais.	10 balų; 9–8 balai; 7–5 balai; 4 balai.
4. Siekimas per pamokas mokytis savarankiškai: visada savarankiškai; kartais reikia išorinės motyvacijos; dažnai reikia išorinės motyvacijos; visada reikia išorinės motyvacijos / užduotis atlieka tik kieno nors vadovaujamas.	10 balų; 9–8 balai; 7–6 balai; 4 balai.
5. Dalyvavimas mokyklos, miesto, šalies dalykiniuose ir visuomeniniuose, kultūriniuose renginiuose	10 balų.

Pastabos:

1–4 rodiklių taškai rašomi už mokinio veiklą lietuvių kalbos ir literatūros pamokose. Mokinio mokymosi **savarankiškumas (4 rodiklis)** įvertinamas pusmečio pabaigoje. **5 rodiklio taškai** skiriami už mokinio veiklą po pamokų. Dalyvavimas lietuvių kalbos olimpiadoje ar skaitovų konkurse mieste, respublikoje vertinamas **10 balų**.

IV. Mokslo metų pradžioje mokytojas su mokiniais aptaria metų programą ir ver-tinimą: paaiškinami formuojamojo, diagnostinio ir kaupiamojo vertinimo tikslai, principai, kriterijai ir pan. Kaupiamojo vertinimo rodikliai išdalijami mokiniams ir pakabinami matomoje vietoje klasėje.

V. Mokinių pasiekimai fiksuojami kaupiamojo vertinimo lape (2 priedas), iš kurio pus-mečio pabaigoje įvertinimai balais įrašomi į klasės dienyną. Kaupiamojo vertinimo lapas pridedamas prie klasės ugdymo plano.

KAUPIAMOJO VERTINIMO LAPAS

2 priedas

		 m. m. pusmetis																									
Eil. Nr.	Pavardė, vardas	1.	2.								3.						4.	5.	6.								
			Namų darbų atlikimas								Aktyvus mokymasis								Savaran-kiškumas	Bendradarbia-vimas	Iš viso per pusmetį gauta pažymių						
			09-15	09-25	10-05	10-25	11-07	11-20	11-29	12-09	12-17	09-15 raštu	10-15 žodžiu	10-28 žodžiu	11-15 raštu	11-27 žodžiu					12-17 žodžiu	1.	2.	3.	4.	5.	
1		8	-	-	+	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+	+	-	8		+			8	6	9	8	10
2		5	-	+	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-		5	4	-	4	-
3																											

Vertinimas ir įsivertinimas integruotose serijos „Šok“ mokymosi priemonėse

Kodėl vertiname mokinius?

Mokinius vertiname norėdami paskatinti mokytis, išsiaiškinti individualius gebėjimus, padėti siekti pažangos. Tačiau būtina atminti, kad vertinimas gali pakylėti arba sugniuždyti, nulemti pasitikėjimą savimi, gebėjimą mokytis visą gyvenimą. Todėl mokinys turi iš anksto žinoti vertinimo kriterijus, t. y. kaip ir kas bus vertinama, kad geriau suprastų, ką turi išmokti ir kaip įgytas žinias taikyti.

Visą reikiamą informaciją mokiniai turi gauti pamokos (skyriaus) pradžioje. Mokymo(si) uždaviniai pateikiami serijos „Šok“ mokytojo knygoje, mokiniai juos randa šios serijos vadovėlių pamokų atlankose. Mokytojiui telieka nustatyti kriterijus ir informuoti, kaip mokiniai atskleis, ko išmoko.

Pradiniame ugdyme taikomas idiografinis vertinimas: kiekvieno mokinio gebėjimai lyginami ne su iš anksto numatytais vertinimo kriterijais ar standartais, o su ankstesniais to paties mokinio gebėjimais. Būtent tokiu principu paremti „Riešuto“, „Pupos“ ar „Gilės“ testai, t. y. išsiaiškinant mokinių žinias bei gebėjimus. Spalvindami rezultatų traukinukus, diagramas ar įrašydami surinktų „riešutukų“, „pupų“ skaičių, mokiniai lygina tik savo pasiekimus.

Didžiąją dalį (apie 90 %) vertinimo informacijos mokytojai pateikia žodžiu. Tačiau labai svarbu parašyti diagnostinio darbo vertinimo komentarą. Toks komentaras – svarbi grįžtamoji informacija mokiniui ir jo tėvams. Vertinimas turi būti pozityvus, tikslingas, kryptingas, kad stiprintų pasitikėjimą savo jėgomis, nurodytų priežastį ir būdus, kaip mokiniui siekti geresnių rezultatų. Be to, svarbu, kad fiksuodami pasiekimų informaciją derintume mokiniui keliamus reikalavimus su jo išgalėmis.

Jei pasimokome iš klaidų – sėkmė garantuota!

JAV pedagogo E. Jensen nuomone, vertinimas, panašiai kaip orų prognozė, sulaukia daug kritikos, nes mokyklose per mažai grįžtamosios informacijos.

PATARIMAI

- Vertinkite dažnai.** Kad grįžtamoji informacija būtų naudinga, ją reikia pateikti laiku. Pravartu tikrinti mokinių žinias, igūdžius ir gebėjimus kiekvieną pamoką. Juk nesudėtinga sugalvoti užduočių ar klausimų, kad mokiniams atsakinėjant žodžiu paaiškėtų jų mokymosi pasiekimai ir spragos.
- Testuokite nesukeldami įtampos.** Galite pateikti kvailių ar visiškai paprastų klausimų, paversti testą juokingu, leisti jį atlikti bendradarbiaujant su kitais mokiniais ar sugalvoti savo taškų sistemą.
- Naudokite įvairius testavimo metodus.** Kuo didesnė testavimo formų įvairovė, tuo daugiau galimybių, kad jūsų mokiniams pasiseks.
- Leiskite mokiniams patirti sėkmę.** Pasakykite jiems iš anksto, kada ir kaip testuosite, kokia bus vertinimo sistema.
- Nedelsdami informuokite mokinius apie rezultatus.** Patikrinkite ir įvertinkite testus kuo greičiau. Mokytojams ir mokiniams reikalinga grįžtamoji informacija ugdymo procesui tobulinti.

Pagal E. Jensen. Tobulas mokymas. Vilnius: OVO, 2001. P. 277

Kaip mokyti, kad mokinys ne tik suprastų, kaip ir kodėl būtent taip buvo įvertintas, bet kad ir pats mokytųsi vertinti mokymosi pažangą?

Įsivertinimo veikla yra daug svarbesnė nei dauguma pažangių vertinimo metodikų. Ji reikalauja, kad mokinys pats reflektuotų savo žinias ir gebėjimus. Išmokti įsivertinti nėra taip paprasta. Tačiau pradėjus mokytis šios veiklos nuo I klasės vėliau nebus sudėtinga prisiimti atsakomybę už mokymąsi. Išmokęs įsivertinti pasiekimus ir pažangą mokinys geba pats kelti mokymosi tikslus, planuoti savo veiklą, kryptingai veikti siekdamas išsikelti uždavinių, apmąstyti mokymosi veiklą, procesą ir rezultatus, remdamasis įgyta patirtimi išsikelti naujus mokymosi uždavinius.

Serijos „Šok“ mokymosi komplektai sudaro puikias sąlygas mokiniui pačiam įsivertinti pasiekimus, o mokytojui mokyti, kaip teisingai įsivertinti. Pavyzdžiui, „Riešuto“ pratybų sąsiuviniuose įsivertinimo įrankiai siūlomi jau nuo I klasės.

Įsivertinimo užduotys pateikiamos apibendrinant vadovėlio ar pratybų sąsiuvinio skyrius ir atlikus testus papildomų užduočių sąsiuvinyje.

Ką daryti siekiant efektyviau ugdyti įsivertinimo gebėjimus?

Su mokiniais būtina nuolat aptarti, kaip ir kodėl būtent taip jie įsivertino. Turime sudaryti galimybes mokiniams pamąstyti ir pasakyti, kas jiems padeda mokytis, kada mokytis lengviau, o kada sudėtingiau. Paaiškinkime (įsi)vertinimo kriterijus remdamiesi mokinio atliktu darbu. Pratinkime mokinį įvertinti draugo darbą ir prašykime pakomentuoti įvertinimą. Suteikime mokiniui galimybių pasakyti, ką jis išmoko, kas buvo sunku atliekant užduotis. Skirkime laiko refleksijai, prašykime paaiškinti, kaip mokinys rado / sugalvojo atsakymą.

Mokslškai įrodyta, kad nuo savivertės priklauso žmogaus santykiai su aplinkiniais. Todėl turime padėti mokiniams ugdytis teisingą savęs vertinimą,

t. y. kritišką požiūrį į save, savo galimybių ir pastangų lyginimą su pasiektais rezultatais.

Jolanta Žvirblienė, Kauno Simono Daukanto vidurinės mokyklos pradinių klasių mokytoja eksperte

Kad mokymasis būtų sėkmingas, siūlome pagalbą – įvairias pedagogų parengtas priemones. „Jei kai kuriems mokiniams nesiseka, ką nors keiskite: mokymo būdą, testus, vertinimo sistemą ir t. t. Elgesio su mokiniais lankstumas, mokymo meistriškumas, savitarpio santykiai, dėstymo metodika – visa tai gali jus priartinti prie norimo šimtaprocentinio laimėjimo“, – teigia E. Jensen. Jūsų teisė rinktis ir rekomenduoti tėvams, kuri priemonė geriausiai atitinka jūsų klasės vaikų poreikius, lygi ir mokymosi stilių.

Ilgarsinti diktantai – patraukli priemonė tobulėti

Rudenį pasirodžiusi naujiena – lietuvių kalbos užduočių sąsiuvinis IV klasei su įgarsintais diktantais „Kas skaityt, raso...“ – palankiai vertinamas mokytojų ir mėgstamas vaikų.

Jame pateikiama:

- taisyklių su pavyzdžiais;
- gramatikos pratimų rašymo įgūdžiams lavinti;
- kūrybinių užduočių, lavinančių vaikų mąstymą, ugdančių kūrybiškumą;
- kalbinių žaidimų;
- 20 įgarsintų diktantų.

Interneto svetainėje [www.e.sviesa.lt\diktantai](http://www.e.sviesa.lt/diktantai) įvedę ant leidinio viršelio nurodytą prisijungimo kodą diktantų galite klausytis tiek kartų, kiek norite. Naujiems mokslo metams išleidžiamas užduočių sąsiuvinis III klasei.

Užduočių rinkinys su įgarsintais diktantais – ne tik šiuolaikiška, bet ir labai aktuali mokomoji priemonė pradinį klasių mokiniams, norintiems tobulinti lietuvių kalbos žinias. Vaikai įrašų gali naudotis savarankiškai ir diktantą rašyti atsižvelgdami į savo gebėjimus, žinių lygį ir rašymo tempą. Klausantis diktanto ugdoma taisyklinga tartis, lavinama girdimoji atmintis ir formuojami klausymosi įgūdžiai. Lietuvių kalbos rašyba neatsiejama nuo taisyklingos tarties, ypač pradinėse klasėse, kai rašybos įgūdžiai tik pradeda formuotis. Daugumą žodžių rašome taip, kaip girdime (žodžius su e–ė, i–y, u–ū ar dvibalsiais), tad labai svarbu šiuos garsus įprasti skirti iš klausos ir taisyklingai tarti. Su tokių žodžių rašyba susijusios klaidos būdingos vaikams, kurie auga dvikalbėje aplinkoje. Tai aktualu ne tik gyvenantiems Lietuvoje, bet ir į užsienį išvykusiems lietuvių vaikams. Tad šis užduočių rinkinys su įgarsintais diktantais padės vaikams mokytis ne tik lietuvių kalbos rašybos, bet ir taisyklingos tarties bei kirčiavimo.

Irma Dobrovolskienė, Vilniaus Medeiros pradinės mokyklos mokytoja metodininkė

Užduočių sąsiuvinyje ketvirtokams „Kas skaityt, raso...“ mokiniai skatinami įsivertinti parašytus įvairaus tipo diktantus, padaryti išvadą apie asmeninę pažangą. Tai padeda mokiniams geriau suprasti mokomąją medžiagą, analizuoti padarytas klaidas.

Sąsiuvinio pradžioje pateiktoje lentelėje mokiniys įsivertina parašyto diktanto rezultatus. Analizuoti padarytas klaidas galima įvairiai: dar kartą klausytis įrašo, peržiūrėti diktanto tekstą sąsiuvinio gale, ant pateikto takelio taisyklingai perrašyti žodžius, kuriuose padaryta klaidų, pabraukti žodžio vietas, kur suklysta. Vaikui siūloma ne tik ištaisyti klaidas, bet ir paaiškinti žodžių rašybą draugui, mokytojui ar artimiesiems.

Diktanto analizė labai svarbi ir prasminga, nes mokiniys skatinamas apmąstyti atliktą darbą ir jo rezultatus, įsivertinti, kas jam sekėsi gerai, pastebėti, ką ir kaip reikėtų tobulinti. Asmeninės raštingumo pažangos žymėjimas, pokyčių stebėjimas ir aptarimas vaikui atskleidžia visuminį vaizdą, leidžiantį suprasti, kaip sekėsi pradžioje, kas patobulinta, kokių dalykų dar reikėtų pasimokyti, ką įsidėmėti ir pan. Svarbiausia, kad įsivertinimas mokiniui padeda suprasti mokymosi prasmę ir naudą.

Renata Bernotienė, autorė, mokytoja metodininkė

Trumpas tekstas ir klausimai teksto suvokimui

Taisyklės su pavyzdžiais

1. Kaip rasti žodžiuose balsius, dvibalsius ir mišriuosius dvigarsius?

- Balsiai žymimi raidėmis (balsėmis): a, e, e, e, i, j, y, o, u, y, ū.
- Dvibalsis – dviejų balsių junginys (au, ie, ūo, ei, ai, oi), esantis viename skieminyje.
- Mišrusis dvigarsis – balsio ir priebalsio junginys (ai, am, an, ar, ei, em, en, er, il, im, in, ir, ul, um, un, ur), esantis viename skieminyje.

2. Perskaityk tekstą ir atlik užduotis.

Jie pakėlė kregždutę ant rankų, išnešė į pievą ir padėjo ant žemės. Švietė saulutė, plaukė debesys, ir išskleidusi sparnus kregždutė nuskrido pasiveikinti su jais. Ji suko ir suko ore ratus, krykštė iš džiaugsmo. Pasiekusi debesį paukštė nusileido žemyn ir norėjo padėkoti mažiems žmogeliams. Tačiau kiek žvalgėsi po pievą, matė tik žiedus ir tarp jų juoduojančius kurturiusius kupstus.

Selmonas Paltanavičius

3. Perskaityk tekstą, įrašyk praleistus dvibalsius.

Suilaimejo medžių viršūnėse. P...kčių būriai klyk...dami sulėkė į qz...lą. Ir, kas gyvas buvo miške, murmeldami ir m...rodami atsukbėjo čia. Netrukus ir pr...šo šūksm...iš visų pusų šurp...nu...dejo per mišką.

Pr...s milžiną qz...lą stovėjo kumig...kštėje, pakėlusį akis į dangų. Aplink jį būrėsi gyvulėlė...Trykstelėjo 2...bas; gr...smas supurtė žemę, jog net žmonės ir gyvuli...suklupo.

Jonas Remeika

4. Perskaityk mįsles. Įrašyk praleistas raides u arba y. Skliaustuose parašyk mįslių iminimus.

1. Koki...keli...p...sę met...važinėja, p...sę met...vaikščioja? (...)

2. K...r tik ein..., ten ram..., pilnas laukas akmen... (...)

5. Perskaityk tekstą. Įrašyk praleistas raides e arba i ar dvibalsius ie arba ei.

P...lk...s – klampios, mirkusios v...tos, kuriose visada gausu dr...gm...s ir yra suformavęs b...nt 30 cm storio durpių sluoksnis. Tik iš pradžių p...lk...s atrodė kaip klampis b...dugn...– k...kv...na, net pati didžiausia p...lk...slūgo ant molio ar pr...molio pagrindo, kuris nepra...džia dr...gm...s.

Selmonas Paltanavičius

6. Parašyk įgarsintą diktantą: klausykis teksto ir rašyk tik tuos žodžius, kuriuose yra dvibalsis (Jau).

➔ Pasitirink, kaip parašai diktantą: _____

➔ Į kokį klausimą atsako žodžiai, kuriuos parašai? _____

➔ Parink ir parašyk dar penkis žodžius, susijusius su tavo mėgstama veikla, kuriuose būtų dvibalsis (Jau) _____

7. Sukurk tekstą, kurio visi žodžiai prasidėtų ta pačia raide.

Pavyzdžiai: Saulė, Saulė skleidžia spindėjus. Spinduliai sutirpė sniege. Sugrįžo sparnuočiai. Sveikino saulę, smagiai skraidė...

8. Žaidimo variantai:

- sakyti žodžius pasirinkta tema, pavyzdžiui: vardai, žodys, augalai, gyvuliai, miestai, drabužiai ar kt.;
- sakyti žodžius, prasidedančius antrąja ar kėvirtąja žodžio raide;
- sakyti žodžius, prasidedančius dvibalsiu ar mišriuoju dvigarsiu.

Vieta įgarsintam diktantui rašyti

Žodžių takelis klaidų analizei

Kūrybinės užduotys

Pratimai rašymo įgūdžiams lavinti.

Kalbinis žaidimas

Svarbu ir tai, kad atsižvelgdamas į situaciją ir mokinių išgales mokytojas į klausymo(si) veiklą gali integruoti kalbėjimą, skaitymą, teksto kūrimą. Norint sudominti ir skatinti prognozuoti (taikyti strategiją), galima išrinkti svarbiausius / sudėtingiausius teksto žodžius ir paskatinti vaikus sukurti savo pasakojimą. Mokiniams bus ne tik įdomu, kiek jų pasakojimas skiriasi nuo tikrojo, bet ir naudinga, nes suvokti, aptarti, pavartoti kitokioje situacijoje žodžiai, konstrukcijos ar sakiniai taps aiškesni, lengviau atpažįstami, todėl taisyklingai vartojami. Tad svarbu suvokti, kad kūrybiškai pateikta prieštekstinė įgarsinto diktanto užduotis gali būti labai naudinga. Be to, siūlytina nepamiršti anglų kalbos mokymo metodikos specialisto Džeremio Harmerio patarimo, kad mokant suprasti tekstus (skaitomus ar klausomus) būtina iškelti tokius klausimus: *Apie ką tekstas (tema)? Kas jį parašė (autorius)? Kam jis skirtas (adresatas)? Kokia autoriaus intencija? Kaip patiko tekstas?* Vadinasi, įgarsintas diktantas gali tapti ir puikia priemone ne tik diskusijai organizuoti, bet ir teksto suvokimui ar kūrimui tobulinti.

Danutė Visockienė, mokytoja ekspertė

Kasdienė praktika – geri rezultatai baigiant IV klasę

Naujame testų rinkinyje pateikiami lietuvių kalbos testai IV klasės mokiniams, parengti pagal Pradinio ugdymo bendrosiose programose numatomus mokinių pasiekimus.

Mokytojai, mokyklos, savivaldybės gali taikyti lietuvių kalbos testus mokinių pasiekimų lygiui nustatyti (pagal Bendrąsias programas, toliau – BP) ir ugdymo kokybei gerinti.

Rinkinį sudaro 2 dalys:

1. Standartizuoti testai
2. Vertinimo aprašai

Pateikiama 12 standartizuotų testų:

- 9 testai konkrečių pasiekimų lygiui nustatyti (pagal BP)
- 3 testai pasiekimų lygiui nustatyti (pagal BP) baigiant pradinio ugdymo programą

Kiekvieną testą sudaro 3 dalys:

- Teksto suvokimas
- Rašymas
- Kūrybinė užduotis

Leidinyje rasite testų bet kuriam lietuvių kalbos mokymosi pasiekimui įvertinti. Tikrinami pasiekimai nurodomi testo pradžioje.

Užduočių atsakymai vertinami taškais. Nustatomas su kiekviena testo dalimi susijęs mokinio pasiekimų lygis. Į testo pabaigoje esančią lentelę įrašomi surinkti taškai ir pasiekimų lygis pagal vertinimo aprašą. Testų vertinimo aprašus rasite adresu www.sviesa.lt.

Testus sudaro įvairaus sunkumo užduotys, kad išryškėtų patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo lygio mokinių pasiekimai. Kiekvienas testo klausimas padės įvertinti konkrečią mokinio gebėjimų sritį (žinias, supratimą, praktinį taikymą, kritinį mąstymą ar problemų sprendimo įgūdžius ir pan.).

Testai parengti pagal BP, kuriose aiškiai ir išsamiai aprašomi mokinių pasiekimų lygiai ir pasiekimų vertinimo kriterijai.

Lietuvių kalbos testą rekomenduojama atlikti per 2 pamokas.

Atlikus testus atsiskleidė skirtingi mokinių pasiekimų lygiai, paaiškėjo, kokių diferencijuotų užduočių reikia. Pastebėjome, kad sunkiausiai mokiniams sekėsi kūrybinės užduotys, nelen-gva buvo atsakyti į teksto suvokimo klausimus išsamiais, argumentuotais sakiniais. Siūlytume daugiau laiko ir dėmesio skirti kūrybinėms užduotims ir jų vertinimo kriterijams su mokiniiais išsiaiškinti. Kūrybinius darbus rekomenduojame aptarti ir tobulinti pagal vertinimo aprašuose pateikiamus pasakojimo, laiško

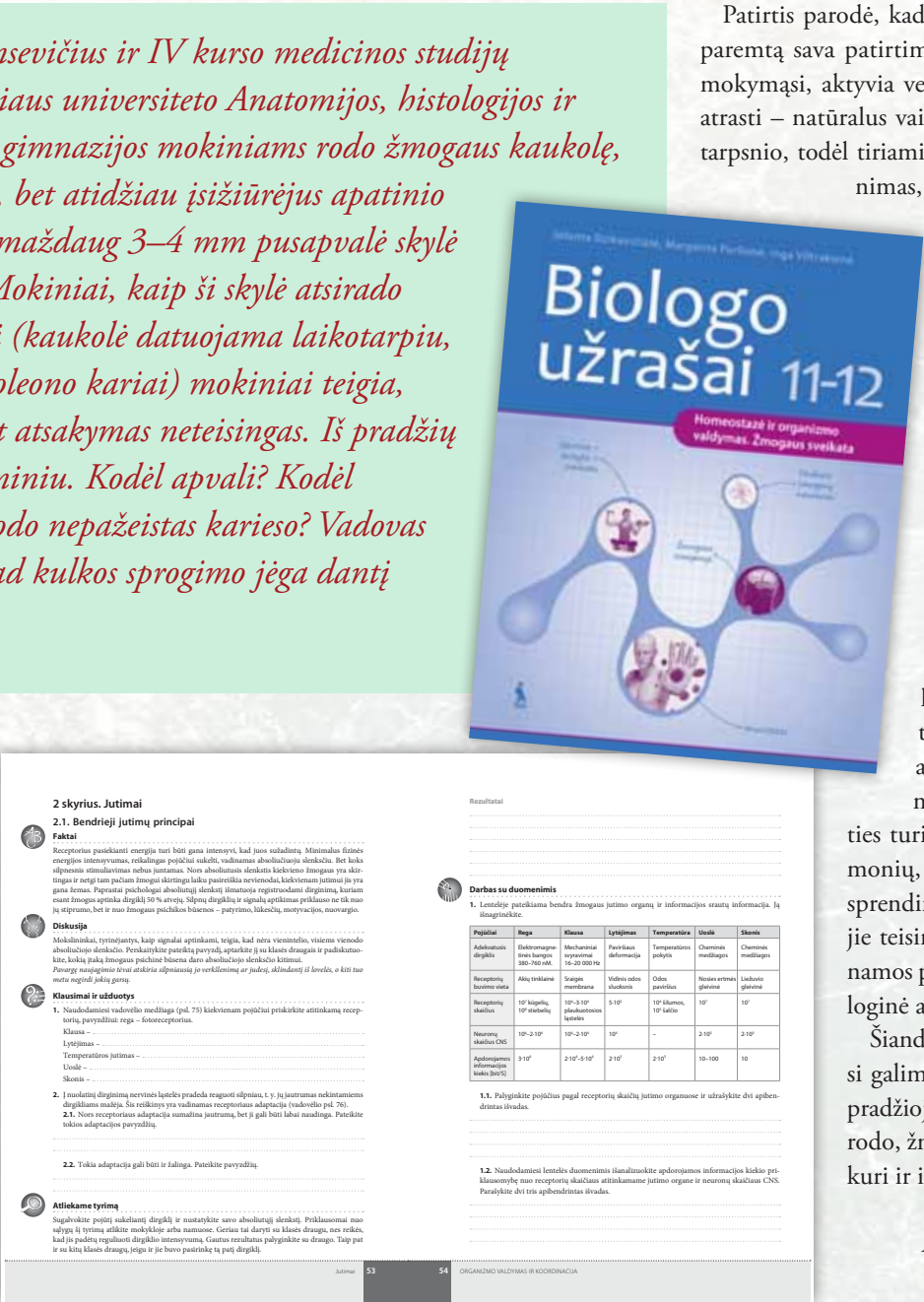
ir aprašymo vertinimo kriterijus. Pirmuosius kūrybinių darbų žingsnius ženkite visi kartu klasėje – kurkite kartu, aptarkite kartu, analizuokite kartu, tobulinkite kartu. Sėkmės taikant testus.

Liuba Stankevičienė, Vilija Pridotkienė, Rima Skirkevičienė, autorės, pradinio klasių mokytojos

Gamtamokslinio raštingumo problema

Medicinos mokslų magistras Mantas Minsevičius ir IV kurso medicinos studijų programos studentas Andrej Kolosov Vilniaus universiteto Anatomijos, histologijos ir antropologijos archyve „Saulės“ privačios gimnazijos mokiniams rodo žmogaus kaukolę, kuri tik iš pirmo žvilgsnio atrodo įprasta, bet atidžiau išsižiūrėjus apatinio žandikaulio kairės pusės kandyje matyti maždaug 3–4 mm pusapvalė skylė labai lygiais kraštais. Mantas klausia: „Mokiniai, kaip ši skylė atsirado dantyje?“ Remdamiesi kaukolės amžiumi (kaukolė datuojama laikotarpiu, kai iš Maskvos per Lietuvą traukėsi Napoleono kariai) mokiniai teigia, kad tokią skylę galėjo padaryti kulka. Bet atsakymas neteisingas. Iš pradžių atrodes paprastas klausimas virto probleminiu. Kodėl apvali? Kodėl idealiai lygiais kraštais? Kodėl dantis atrodo nepažeistas karieso? Vadovas remdamasis fizikos dėsniais paaiškino, kad kulkos sprogo jėga dantį būtų suskaldžiusi.

Turime gamtamokslinio ugdymo situaciją, kuri reikalauja taikyti anksčiau įgytas žinias, ieškoti atsakymo diskutuojant, analizuoti kitų pateiktus argumentus. Visa tai siūlo probleminis mokymas, kuris ne tik mokiniams, bet ir mokytojams dažnai kelia nerimą. Mokytojai susirūpinę klausia: „O kur rasti probleminio mokymo metodinių priemonių, užduočių pavyzdžių?“ Galbūt į šį klausimą galėtų atsakyti „Biologo užrašai“ XI–XII klasei (J. Dzūkavičiūtė, M. Purlienė, I. Viltrakienė, leidykla „Šviesa“, 2013). Šiame leidinyje autorės stengėsi probleminį mokymą ir mokymąsi atskleisti per įvairias nekasdienės arba nestandartinės situacijas. „Biologo užrašuose“ ne tik pateikiama probleminių klausimų, bet ir sudaroma galimybė juos diferencijuoti, spręsti problemas diskutuojant, atliekant tiriamuosius darbus. Labai svarbu suprasti, kad visada galima pasirinkti sau tinkamą problemos sprendimo būdą ar strategiją rezultatui pasiekti. Ateityje problemų sprendimas turėtų tapti natūralia mokymosi proceso dalimi, svarbia tolesniam mokinių gyvenimui.

Patirtis parodė, kad mokiniai geriausiai suvokia informaciją, paremtą sava patirtimi. Ypač svarbus paties mokinio indėlis į mokymąsi, aktyvia veikla pagrįstas supratimas. Stebėti, tirti ir atrasti – natūralus vaiko poreikis, neatsiejamas nuo jo amžiaus tarpsnio, todėl tiriamieji darbai – mokymosi motyvacijos skatinimas, variklis su neišsenkančiais energijos ištekliais. Sėkmingo problemų sprendimo ir užduočių atsakymų formulavimo prielaida – tai taikliai parinktos mokymosi priemonės, šiek tiek mokytojo kūrybiškumo ir daug praktinės veiklos. Dar prieš pradedant taikyti probleminį mokymą Lietuvoje Vilniaus „Saulės“ privati gimnazija, numatydamą mokymo ir mokymosi tendencijas, įsteigė popamokinės veiklos „Sustiprinto ugdymo centrą“ ir didžiulį dėmesį skyrė gamtamoksliniam ugdymui. Užsiėmimų tikslas motyvuoti mokinius domėtis gamtos mokslais taikant probleminį mokymą. Atliekant tiriamuosius darbus mokiniai skatinami ne tik kelti hipotezes, bet ir galvoti apie kelias sprendimo alternatyvas, prisiminti viską, ką žino ir mokėsi, kokios patirties turi, ką sužinojo iš įvairių informacijos priemonių, ir rasti sąsają su esama problema. Priimtus sprendimus mokiniai turi paaiškinti, nesvarbu, ar jie teisingi, ar klaidingi. Taip nuosekliai išsiaiškinamos problemos priežastys ir pasekmės, atsekama loginė anksčiau išsakytų ar atliktų veiksmų seka. Šiandien „Saulės“ gimnazijos mokiniai džiaugiasi galimybe tyrinėti ir atrasti – kad ir atsakymą į pradžioje minėtą klausimą apie skylę dantyje. Pasirodo, žmogus buvo nepataisomas pypkės mėgėjas, kuri ir išdildė tą lygiakraštę skylę...

Inga Viltrakienė, Vilniaus „Saulės“ privačios gimnazijos biologijos mokytoja metodininke

Serija „Atrask“ – mokymosi komplektai smalsiam mokiniui, kūrybingam mokytojui ir rūpestingiems tėvams

Serijos „Atrask“ mokymosi komplektai pritaikyti mokymuisi tiriant. Toks mokymasis padeda ugdyti mokinių intelektualius gebėjimus, nes:

- atliekant tyrimus išmokstama planuoti veiklą, veikti mokliškai, nuosekliai, pasirinkti tinkamas priemones;
- pritaikomos ankstesnės žinios; idėjos susiejamos su patirtimi (kuriamo prasmė, konstruktas); susiejami seni ir nauji dalykai;
- stebint, lyginant, gretinant priešingus dalykus mokomasi skaidyti, analizuoti, spręsti, kas svarbu ir į ką reikia sutelkti dėmesį;
- klasifikuojant, skirstant kategorijomis, apibendrinant, prognozuojant, darant išvadas formuojamos sąvokos, mokomasi suvokti visumą;
- remiantis ir naudojantis tuo, kas žinoma, mokomasi suprasti ir spręsti sudėtingesnes problemas bei situacijas;

- mokomasi įvertinti, kritiškai mąstyti, kitaip suprasti, sukurti;
- mokomasi mąstyti apie savo veiklas, stebėti, kontroliuoti, kritiškai į(si)vertinti.

Serijos „Atrask“ **užduočių sąsiuvinis** („Jaunojo istoriko užrašai“, „Jaunojo geografo užrašai“, „Melomano užrašai“) – tai mokymosi vedlys, padedantis mokiniui įgyti kritinio mąstymo ir praktinių įgūdžių sprendžiant problemines situacijas. Šioje mokymosi priemonėje pateikiamos ne tik užduotys, bet ir pagalba mokymosi procese (smulkesnės užduotys – žingsneliai, priminimai, nuorodos).

Užduočių sąsiuvinis sudaro galimybes ugdyti ir plėtoti mokinių bendruosius problemų sprendimo ir praktinius gebėjimus. Didžiausias dėmesys – mokėjimo mokytis, komunikavimo, pažinimo kompetencijų ugdymui.

Vadovėlis (skaitmeninis ir popierinis) – pagrindinis informacijos šaltinis, sprendžiant problemą (t. y. atliekant užduotis užduočių sąsiuvinyje).

Papildomos mokymosi priemonės (skaitmeninės ir popierinės) – papildo, konkretizuoja vadovėlio ir užduočių sąsiuvinio medžiagą naujais aspektais, kita forma, suteikia daugiau veiklos diferencijavimo galimybių.

Mokytojo knygoje pateikiamos metodinės rekomendacijos, kaip taikyti serijos „Atrask“ mokymosi priemonių komplektą, pamokų planai.

Pamoką galima pradėti nuo užduočių sąsiuvinio (užrašų).

Planavimas: mokiniai išsiaiškina užduočių sąsiuvinyje pateiktą probleminį klausimą / teiginį, sukonkretina mokymosi uždavinius.

Kryptinga veikla: mokiniai kelia klausimus, diskutuoja, atirenka informaciją iš įvairių šaltinių (vadovėlio, enciklopedijų, interneto svetainių ir kt.); bendradarbiaudami su kitais atlieka tyrimus, analizuoja, interpretuoja, apibendrina gautus duomenis, formuluoja ir pateikia išvadas.

Vertinimas, įsivertinimas: mokiniai įsivertina veiklos procesą ir rezultatus, nusibrėžia tolesnio mokymosi kryptį.

Daugiau informacijos rasite svetainėje <http://atrask.sviesa.lt/>

Ištyrinėk ir suprask, ko praeitis gali pamokyti ateitį

2014 m. mokslo metais istorijos mokytojus, mokinius ir visą mokyklos bendruomenę pradžiugins naujas istorijos mokymosi komplektas, parengtas nuosekliai laikantis esminių Pagrindinio ugdymo istorijos bendrosios programos nuostatų ir turinio gairių bei pagrindinio ugdymo programos tikslo – *padėti mokiniams formuoti istorinę sąmonę, supratimą, kad šiandienos pasaulis, jo tvarka ir vertybės yra istoriškai nulemtos ir kintančios*. Mokymosi komplektas parengtas nuosekliai **laikantis programos**, tačiau jis **visiškai kitoks**, negu šiuo metu mokyklose naudojami vadovėliai. Kitoniškumą lemia mokymosi komplekto metodinė struktūra ir rengėjų išbandyti bei rekomenduojami darbo metodai, kurių esmė – mokyti aiškinantis, tiriant, pačiam randant atsakymus į kylančius klausimus.

Mokymosi komplektą sudaro „Jaunojo istoriko užrašai“, vadovėlis, mokytojo knyga. Visos komplekto dalys pagal teminį turinį skirstomos į VIII skyrius. Iš viso su skyriaus įvadinėmis, kartojimo ir istorinio tyrimo pristatymo pamokomis „Jaunojo istoriko užrašuose“ ir vadovėlyje pateikiama medžiaga 63 pamokoms.

Pirmame skyriuje siekiama priminti, ko mokiniai mokėsi pradinėse klasėse, ir formuoti pirminius istorijos tyrimui reikalingus įgūdžius. II–VIII skyriuose chronologine seka pristatomi esminiai Lietuvos valstybės istorijos įvykiai nuo baltų susiformavimo iki dabartinės Lietuvos realijų. Tuo pat metu per viso mokymosi proceso įvadinės pamokas formuojamas / plėtojamas vienas arba du gebėjimai, reikalingi istoriniam tyrimui vykdyti. Pavyzdžiui, III skyriaus įvadinėje pamokoje mokiniai sieks išsiaiškinti, kuo priežastis skiriasi nuo tikslo, bei įgyti praktikos, kaip glaustai ir aiškiai nurodyti įvykių, reiškinių priežastis. VI skyriaus įvadinėje pamokoje išsiaiškins, kodėl reikia mokėti apibūdinti istorinę asmenybę, ir išmoks tai padaryti.

Leidyklos kolektyvas daug dėmesio skyrė mokinių ir mokytojų poreikiams iširti. Mokymosi komplekto II skyrius buvo išbandytas 2013 m. spalio mėnesį penkiose skirtingų miestų mokyklose (Vilniaus, Kauno, Panevėžio, Klaipėdos). Su juo dirbo 5 mokytojai, 123 mokiniai. 2013 m. gruodžio mėnesį informacija apie naujai rengiamą komplektą buvo paskelbta leidyklos „Šviesa“ leidinyje mokyklos bendruomenei „Šoktonas“, gruodžio 6 d. pristatyta parodoje „Mokykla 2013“. Ir bandytojai, ir parodoje apsilankę mokytojai pateikė įvairaus pobūdžio pastabų. Autoriai ir leidyklos „Šviesa“ metodinė grupė atidžiai išanalizavo gautas pastabas ir rekomendacijas, kreipėsi į atskirų istorijos sričių tyrinėtojus ir jų padedami komplektą patobulino.

Mokymosi priemonę rengė Lietuvos edukologijos universiteto Istorijos fakulteto Didaktikos centro lektorius, Vilniaus Petro Vileišio progimnazijos mokytojas Algis Bitautas, Vytauto Didžiojo gimnazijos istorijos mokytoja ekspertė Jūratė Litvinaitė, Vilniaus Jėzuitų gimnazijos istorijos vyr. mokytojas Faustas Meškuotis, Vilniaus Jono Basanavičiaus progimnazijos istorijos mokytoja Simona Stankutė, Vilniaus Šv. Kristoforo progimnazijos istorijos vyr. mokytoja Rūta Ramoškaitė-Stongvilienė, Kretingos rajono Vydmantų vidurinės mokyklos mokytojas ekspertas Darius Petreikis. Autorius konsultavo Vilniaus Dailės akademijos docentė dr. Rasa Butvilaitė, Lietuvos istorijos instituto LDK istorijos skyriaus vedėja dr. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto Sakytinės tautosakos skyriaus mokslo darbuotojas dr. Dainius Razauskas ir Lietuvos istorijos instituto LDK istorijos skyriaus mokslo darbuotojas dr. Darius Vilimas. Taigi tai didelės grupės žmonių dvejų metų darbo rezultatas, ku-

ris neabejotinai palengvins mokytojo darbą. Užduočių gausa taupys jo laiką, o sutaupytą laiką ir savo kūrybinę energiją mokytojas galės skirti mokiniams.

Išnagrinėjime mokymosi komplekto struktūrą.

„**Jaunojo istoriko užrašai**“. Pavadinimas; į temos tyrimą įtraukiantis teiginys; kompleksinės užduotys (žinios, taikymas, problemos sprendimas); pasitikrinimas, savikontrolė; gairės, nurodančios, kur mokins dar jaučia spragas, t. y. ką turėtų pakartoti.

Vadovėlio tema. Pavadinimas; į temos tyrimą įtraukiantis teiginys; temą atskleidžiantis pasakojimas, kurį papildė iliustracijos (iliustracijos taip pat padeda atskleisti temą); temos suvokimą patikrinantys klausimai (žinios, jų taikymas ir esmė – atsakymas į temos tyrimą įtraukiantį teiginį).

Mokytojo knyga. Metodinė dalis – bendro pobūdžio metodinės rekomendacijos, kaip dirbti su komplektu; vertinimo sistema – kaip vertinti (įsivertinti) mokinių pasiekimus ir pažangą (kokia įsivertinimo sistema siūloma); darbo grupėje vertinimo kriterijai; ilgalaikis ir trumpalaikis planai, išsamios rekomendacijos kiekvienai iš temų, papildomi užduočių paketai.

Fragmentiškai paanalizuokime vieną iš temų.

Tema. **Nepriklausomoje Lietuvoje**

Autorė Rūta Ramoškaitė-Stongvilienė

Formuluojamas tiriamasis uždavinys – išsiaiškinti *Kokie sunkumai laukė bundančios Lietuvos valstybės?*

Pamokos pradžioje mokiniai jaunojo istoriko užrašuose perskaito, ką jie turės iširti, norėdami atsakyti į pagrindinį temos klausimą.

Ko sieksime

Išsiaiškinti penkis blokados vykdymo būdus Lietuvoje.

Įvertinti blokados, privatizavimo, žemės grąžinimo savininkams pasekmes nepriklausomybę atkūrusiai Lietuvos valstybei.

Sukurti sėkmingo žemės ūkio verslo pavyzdį.

I žingsnis

Vadovėlyje suranda temai suvokti reikalingų sąvokų *ekonominė blokada, privatizavimas, modernizavimas, ekologija* paaiškinimus. Išsiaiškinę šių žodžių reikšmes, įrašo juos į jaunojo istoriko užrašų žodynelį.

I žingsnio rezultatas. Mokiniai suvokia, kad nagrinėdami šią temą sužinos, su kokiais sunkumais susidūrė jų tėvai ir seneliai 1990–1991 m. kurdami Nepriklausomos Lietuvos valstybės pagrindus. Įsimena esmines šiai temai būdingas sąvokas, kurių reikės mokantis šią ir kitas temas.

II žingsnis

Perskaito jaunojo istoriko užrašų II užduotį: „Nurodykite penkis blokados vykdymo būdus Lietuvoje.“ Skaito vadovėlio skyrelį „Sunkumai“ ir užpildo lentelę.

II žingsnio rezultatas. Atlikdami užduotį įtvirtina naujai išmoktos sąvokos *blokada* taikymą praktikoje.

III žingsnis

Žinių taikymas praktikoje: mokytojas nurodo atlikti jaunojo istoriko užrašų III užduotį – išnagrinėti iliustracijas.

III žingsnio rezultatas. Nagrinėdami paveikslėliuose vaizduojamas situacijas mokiniai pritaiko įgytas žinias, suvokia temos esmę, geba išsakyti savo nuomonę.

IV žingsnis

Mokytojas nurodo perskaityti vadovėlio skyrelį „Privatizavimas“ bei jaunojo istoriko užrašuose pateiktus šaltinius ir atlikti IV užduotį – išnagrinėti diagramą.

IV žingsnio rezultatas. Geriau suvokia sąvokos *privatizavimas* esmę.

V žingsnis

Kūrybinė užduotis, kurią atlikdami ne tik įtvirtina žinias, bet ir mokosi spręsti problemą. Užduoties esmė – sukurti sėkmingo žemės ūkio verslo pavyzdį. Atlikdamas šią užduotį mokinys pirmiausia išnagrinėja šaltinių informaciją, kuri supažindina su šiuolaikinėmis ūkininkavimo naujovėmis, po to pats bando pateikti įsivaizduojamo ūkininkavimo viziją.

V žingsnio rezultatas. Įtvirtina žinias, jas pritaiko praktikoje sprendami suformuluotą problemą.

Apibendrinimas

VI žingsnis – apibendrinimas. Vadovėlio užduotis ir klausimus galima užduoti namų darbams arba atlikti apibendrinant temą. Įsivertinimas: individualiai arba padedant mokytojui mokiniai įsivertina, ar gali atsakyti į temos įvade iškeltus klausimus, nukreipiančius į problemas *Kokie sunkumai laukė bundančios Lietuvos valstybės?* suvokimą ir išsiaiškinimą.

Temos analizė baigiama pasitikrinant – įsivertinant. Pats mokinys nurodo, ar jis suvokia, kokie sunkumai laukė bundančios Lietuvos valstybės, ar gali įvertinti blokados, privatizavimo, žemės grąžinimo savininkams pasekmes nepriklausomybę atkūrusiai Lietuvos valstybei bei pateikti savo sukurta sėkmingo žemės ūkio verslo pavyzdį.

Ne visi klasės mokiniai būtinai privalo atlikti visas istoriko užrašų temos užduotis. Mokytojas pažįsta savo mokinius, žino jų pomėgius ir gebėjimus, todėl gali paskirstyti darbus pagal mokinių galimybes. Atliekant sudėtingesnes užduotis būtų pravartu suskirstyti mokinius į grupes, tuomet dirbdami ir aiškindamiesi kartu vaikai vieni kitiems padės įveikti kilusius sunkumus ir tinkamai atlikti užduotis.

Kaip organizuoti mokymosi procesą užduotis diferencijuojant ir individualizuojant, mokytojui patars mokytojo knyga, tačiau ji nepateiks trafaretinės schemos, o tik pasiūlys rekomendacinio pobūdžio pavyzdžius, kaip organizuoti mokinių darbą taikant įvairius aktyvius mokymosi metodus, siekiant sužadinti tyrėjų smalsumą ir norą kuo išsamiau gilintis į giminės, gimtinės, Tėvynės, Pasaulio istorijos pažinimą. Naujas „Atrask“ mokymosi istorijos komplektas bus **atradimas** ir mokiniui, ir mokytojui, ir mokyklos bendruomenei.

Dr. Nelė Kostinienė

Geografijos mokykitės ieškodami, diskutuodami ir fantazuodami!

Mieli mokytojai, pamokoje uždavę klausimą, nesukubėkite į jį atsakyti patys. Tegul mokiniai ieško atsakymų ir atranda, naudodamiesi serijos „Atrask“ užduočių sąsiuvinio – „Jaunojo geografo užrašais“! Pamoką rekomenduojame pradėti nuo „Jaunojo geografo užrašų“. Šis sąsiuvinis – mokymosi vedlys, padėsiantis mokiniui įgyti kritinio mąstymo ir praktinių įgūdžių. Šeštokai:

- atliks mąstyti skatinančias užduotis, kels hipotezes, darys tyrimus;
- reikalingos informacijos, duomenų ieškos įvairiuose teksto ir vaizdo šaltiniuose: vadovėliuose, geografijos mokomojoje knygoje, interneto svetainėse;

- apibendrins ir įsivertins veiklos procesą ir rezultatus.

Serijos „Atrask“ geografijos mokymosi komplektą VI klasei sudaro:

- Užduočių sąsiuvinis – „Jaunojo geografo užrašai“;
- Mokomoji knyga (skaitmeninėje mokymosi aplinkoje „e.Šviesa“ nuo rugsėjo mėn.);
- Mokytojo knyga (skaitmeninė).

Prisijungimo prie skaitmeninės aplinkos „e.Šviesa“ kodą rasite užduočių sąsiuvinyje. Mokymosi aplinkoje „e.Šviesa“ mokytojai ir mokiniai galės atsiversti mokomąją knygą – informacijos šaltinį – ir kitus pamokai reikalingus išteklius (žemėlapius, nuorodas, kt.).

Naujosios Z kartos raidos ir mokymosi ypatumai

Kokia yra naujoji mokinių karta? Kokius iššūkius kelia šiuolaikiniai mokiniai savo mokytojams? Kaip reikėtų mokyti šiuolaikinį vaiką savo klasėje?

Šiuolaikiniai mokiniai, arba taip vadinamoji Z karta, tai karta, kuri nuo visų kitų skiriasi tuo, kad užaugo su internetu. Z karta – tai šiandienos mokykloje besimokantys mokiniai, kurių gyvenimą formuoja internetas, technologijos ir socialiniai tinklai. Z kartai labai svarbu visada po ranka turėti mobilųjį telefoną ar kompiuterį. Ši karta susipažinusi su naujausiomis technologijomis, turi teigiamą požiūrį į jas ir į visas su jomis susijusias naujoves. Į internetą naujosios kartos atstovai panirę nuo vaikystės – internete jie žiūri filmus, žaidžia žaidimus, bendrauja. O ir bendrauja socialiniuose tinkluose (pvz. *Facebook*) dažniau, negu tai daro gyvai su savo tėvais ar bendraamžiais. Z karta ir supantį pasaulį suvokia kiek kitaip negu kitos kartos. Manoma, kad kūdikių bumo karta pakeitė politiką, X karta – šeimą, Y karta – darbą, o Z karta pakeitė švietimą ir ugdymą. Tad kuo ypatingas šios kartos mokymasis, kokius iššūkius kelia šiuolaikiniai mokiniai savo mokytojams ir kaip reikėtų ugdyti naująją mokinių kartą?

Internetas ir socialiniai tinklai daro įtaką ne tik Z kartos interesams, pomėgiams, bet formuoja ir jos mokymosi ypatumus. Ši karta išsiskiria tuo, kad turi galimybę lengvai ir greitai rasti reikiamų žinių ir informacijos internete. Domėdamiesi viena ar kita tema mokiniai gali naudotis gausybe įvairiausių informacijos šaltinių, gauti visus reikiamus duomenis ir atsakymus į daugumą jiems rūpimų klausimų. Informacija ir žinios – natūrali šios kartos gyvenimo dalis. Todėl ugdant šiuolaikinę kartą vis dažniau pabrėžiama, kad mokiniai turi ne tik įgyti tam tikrų žinių. Juos turime mokyti, kaip nustatyti informacijos šaltinių ir pačios informacijos patikimumą, kaip rinkti, analizuoti ir pritaikyti lengvai randamą ir gausią informaciją, t. y. turime tobulinti mokinių kritinio mąstymo gebėjimus. Ši karta tampa tikru iššūkiu mo-

kytojams. Pasaulyje, kuriame naudojantis technologijomis vienu klavišo paspaudimu galima gauti visą informaciją, keičiasi ir mokytojo vaidmuo – nuo mokytojo kaip informacijos ir turinio šaltinio prie mokytojo padėjėjo bei tarpininko mokantis. Antra, kuo ši karta skiriasi nuo visų kitų kartų, yra tai, kad ji turi galimybę mokytis bet kur ir bet kada. Organizuojant šių mokinių mokymąsi įmanomos įvairios mokymosi laiko ir vietos alternatyvos, įvairūs tvarkaraščiai (ne tik mokymasis klasėje nuo ryto iki pietų). Tradicinė klasės aplinka – jau nėra vienintelė aplinka, kurioje vaikas mokosi. O ir ta aplinka bei tradicinės pamokos – paskaitos formatas tampa nebepatrauklus šiuolaikiniams mokiniams. Manoma, kad XXI amžiaus klasė persikels iš kabineto ir nebūtinai bus susijusi tik su mokytoju. Klasė bus ten, kur vyks edukacinė kelionė, ten, kur bus mokoma pagal tam tikrą programą, pritaikytą naujiems mokinių poreikiams ir jų mokymosi stiliui. O galimybė ir noras mokytis visur ir visada reikš, kad ateinanti Z karta galbūt bus labiau išsilavinusi negu prieš tai buvusios kartos. Dar vienas ryškus ir dažnai minimas šios Z kartos bruožas – tai gebėjimas atlikti daug veiklų vienu metu (pvz.: klausytis muzikos, ieškoti informacijos internete, susirašinėti su draugais, daryti namų darbus ir pan.). Tiesa, naudodamiesi kompiuteriais ir išmaniaisiais telefonais, vaikai įpranta informaciją apdoroti mažomis dalimis (skaityti ir žiūrėti trumpus tekstus, SMS žinutes, komiksus, trumpus filmukus). Manoma, kad dabartinė karta supranta vaizdinę informaciją geriau negu kitos. Ugdant mokinius vis dažniau išnaudojamas šis jų privalumas, t. y. mokant rodoma daugiau filmų, pristatymų bei kitos vaizdinės informacijos. Pasitelkę technologijas ir internetą vaikai gali mokytis ir dirbti jiems priimtinu tempu. Taip dirbdami jie geriau išmoksta dirbti savarankiškai negu grupėje. Tad vis svarbiau ugdant šiuos moki-

nus sudaryti galimybes įtraukti juos į veiklą, kuri leistų jiems bendradarbiauti ir bendrauti, ugdytų darbo grupėje įgūdžius. Tiesa, dėl interneto atsirado ir tam tikrų problemų. Šiuolaikinės technologijos mokymą daro įvairų, patrauklų ir įdomų. Z kartos mokinys nori visko greitai ir dabar. Tačiau mokiniai, taip mokomi ne tik mokykloje, bet ir gyvenime, įpranta ir nori gauti greitų rezultatų, apdovanojimų ir greitą atgalinį ryšį. Nors šiuolaikiniai mokiniai geba greitai apdoroti didelius informacijos kiekius ir puikiai gali atlikti kelis darbus vienu metu, pastebima, kad jiems sunku susikonscentruoti, sukaupti dėmesį ir išlaikyti jį ilgesnį laiką, ypač, jei kažkas vyksta labai lėtai. Mokykloje Z kartos vaikų pažangumas nukenčia dėl to, kad jie negali išsėdėti vietoje, yra nekantrūs. Tokie vaikai trokšta naujovių, ieško vis aštresnių pojūčių, dažnai nori, kad viskas vyktų greitai. Todėl dažnai pabrėžiama, kad labai svarbu mokyti šios kartos mokinius sukaupti dėmesį į vieną užduotį, įsigilinti ir suvokti jos sudėtingumą. Tenka pripažinti ir kita, kad ši karta labiau negu kitos kartos yra priklausoma nuo interneto. Mokiniai daugiau laiko praleidžia patalpose, mažiau juda, silpnėja jų sveikata, nes veikla internete pakeičia fizinį aktyvumą. Didesnis technologijų naudojimas ir bendravimas internete lemia ir tai, kad auga mažiau tiesiogiai bendraujantys vaikai, silpnėja ir jų socialiniai gebėjimai. Tėvai ir mokytojai vis rečiau būna autoritetas – dažnai šis vaidmuo atitenka internetui. Vis dėlto dabartinėje mokykloje mokosi jau kita, įdomi, kitokio mokymo ir auklėjimo reikalaujanti, savo žiniomis ir išmanumu stebinanti karta.

Aida Šimelionienė, edukacinės psichologijos magistrė, psichologijos krypties mokslų daktarė, Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro psichologė

Parengta pagal S. Fudin „Gen Z & What does it mean in your classroom?“ (2012), Renfro „Meet generation Z“ (2012) straipsnius.

NAUJOVĖS

Lietuvoje veikiančioms „Aktyviosioms klasėms“ jau vieni metai

Pamoka Vilniaus M. Daukšos vidurinėje mokykloje

Prieš metus Vilniaus Taikos progimnazijoje buvo atidaryta pirmoji Lietuvoje „Aktyvioji klasė“. Tarpusavyje derinant skaitmeninį mokomąjį turinį, specialią įrangą ir įprastus vadovėlius V–VI klasių mokiniams pradėtos vesti gamtos ir žmogaus bei matematikos dalykų pamokos. Per metus projektas „Aktyviosios klasės sprendimas“ buvo įdiegtas penkiolikoje Lietuvos mokyklų. Šiomet planuojama įrengti dar šešiolika aktyviųjų klasių.

Pasak aktyviojoje klasėje jau metus gamtos ir žmogaus dalyko pamokas vedančios Vilniaus Taikos progimnazijos mokytojos Rasos Žukauskienės, šioje klasėje besimokantys mokiniai tapo aktyvesni ir pamokų metu labiau sutelkia dėmesį. „Per pamokas aktyviojoje klasėje mokiniams visuomet pateikiamos įdomios užduotys, todėl pamokos neprailgsta, visi lengviau išlaiko dėmesį. Tokias pamokas paprasta planuoti, nes užduotys parengtos iš anksto, o mokiniai jas sprendžia nuotoliniu būdu. Mokykloje įkūrus tokią klasę nudžiugino ir geresni kontrolinių darbų rezultatai – derinant įvairias mokymo priemones mokiniai geriau įsimena informaciją, greičiau sprendžia užduotis, daro mažiau klaidų“, – sakė R. Žukauskienė. Mokyklose įdiegtas „Aktyviosios klasės sprendimas“ apima mokomąjį turinį (skaitmeninių vadovėlių komplektus ir interaktyviasias pateiktis, metodines rekomendacijas), techninę įrangą (interaktyviasias lentas, apklausos ir vertinimo sistemas), programinę įrangą „ActivInspire“, mokymus ir specialistų konsultacijas mokytojams, jiems sukurtą virtualią erdvę, kur galima talpinti išteklius ir dalytis patirtimi, bei skaitmeninę mokytojo darbo aplinką „e.Šviesa“. „e.Šviesa“ – tai mokytojų ir mokinių skirta skaitmeninė mokymosi aplinka, pritaikyta kompiute-

riams ir mobiliems įrenginiams. Šioje aplinkoje mokytojai visą leidyklos ir vartotojų sukurtą turinį bei nuorodas į papildomus išorinius šaltinius ras vienoje vietoje, turės galimybę kurti integruotas pamokas kartu su kolegomis, dalytis savo sukurtais veiklomis bei naudoti kitų mokytojų sukurtais veiklas. Be to, tai aplinka, kurią naudojant paprasta analizuoti individualius mokinių rezultatus, suteikti ir gauti grįžtamąjį ryšį bei diferencijuoti ugdymo procesą pagal mokinių gebėjimus.

Pamoka Vilniaus Taikos progimnazijoje

Kas yra patyrimo pedagogika?

Interviu su VU Socialinio darbo katedros docente dr. Jolita Buzaityte-Kašalyniene

Sąvoka „patyrimas“ skiriasi nuo sąvokos „patirtis“. Patyrimas nurodo, kas konkrečiu momentu (čia ir dabar) išgyvenama, o patirtis – praeities potyrius, kurie ir sudaro jos pagrindą.

Patyrimo pedagogikos ugdymo proceso esminiai elementai yra veikla, kurią atlikdami dalyviai patiria išgyvenimus, ir refleksija, kai potyriai apmąstomi, įprasminami, susiejami su turima patirtimi, numatomos patyrimo taikymo kitose situacijose galimybės, tolesnių veiksmų keitimo kryptys ir pan. Remdamiesi patyrimo pedagogika ugdytojai tikslingai kuria situacijas ir užduotis, inicijuoja ugdytinių potyrių refleksiją ir jai vadovauja, o ugdytiniai, dalyvaudami veikloje, patiria išgyvenimus ir juos apmąsto.

Patyrimo pedagogika paremta pačia įvairiausia fizinių aktyvumą skatinančia veikla (pavyzdžiui, liepto statymas, laipiojimas uolomis ar virvėmis, plaukimas baidarėmis, maisto gaminimas gamtoje). Tačiau veikla ar užduotis turi būti nauja ir neįprasta, atliekama grupėmis, t. y. jai reikalingas socialinis kontekstas. Iššūkis verčia susikaupti, sutelkti fizines, emocines ir intelekto galias užduočiai atlikti. Iššūkis suteikia ugdytiniais galimybę patirti sėkmę, užduotys – pasitenkinimą ir pasididžiavimą.

Vėliau visi šie aspektai aptariami refleksijos metu. Mokiniai apmąsto, kaip jie jautėsi atlikdami užduotį ir ją atlikę. Taip lavinamos ugdytinių socialinės ir asmeninės kompetencijos, patyrimai susiejami su kasdieniu gyvenimu, kaupiama ir plečiama bendravimo, bendradarbiavimo, sprendimų priėmimo patirtis.

Kuo ši metodika skiriasi nuo įprastos?

Mokymo(si), paremto patyrimu, procesas yra sudėtingesnis nei tradicinis, nes ugdytojas turi pažinti ugdytinius, jų aplinką, įvertinti jų patirtį, jėgas, poreikius ir interesus, parinkti tinkamas užduotis. Ugdytojas tampa vedliu, o mokomoji medžiaga tėja pagalbinė priemonė, padedanti ugdytiniais spręsti kylančias problemas.

Be to, patyrimo pedagogika nuo kitos neformaliojo ugdymo veiklos skiriasi tuo, kad čia veiklos rūšys / užduotys (metodai) skatina fizinių aktyvumą ir dažniausiai atliekamos gamtoje. Ugdymo elementai ir principai yra tokie patys kaip neformaliojo ugdymo: veikla ir patyrimai grupėmis, jų refleksija, savanoriškas dalyvavimas, neformalus, lygiaverčiai ugdytojų ir ugdytinių santykiai, savarankiškumas, savivalda ir pan.

Mokykla, arba formalusis švietimas, daugiausia dėmesio skiria ugdymo turiniui, t. y. taikomi metodai, kurie padeda įsiminti ir

atgaminti žinias. Taip lavinama protinė veikla, vaizduotė. Tačiau retai kada mokykloje kryptingai ir sąmoningai ugdomos socialinės ir asmeninės kompetencijos: dažniausiai tik nurodomos tinkamo ar socialiai priimtino elgesio normos ir tikimasi, kad mokiniai joms paklus, jų laikysis. Patyrimo pedagogika, atvirkščiai – didžiausią dėmesį kreipia į šių kompetencijų ugdymą, o ne į žinių įsisavinimą. Mokykloje dažniausiai taikomi individualūs mokymo(si) metodai, o patyrimo pedagogikoje – grupiniai. Pastaraisiais metais mokykloje vis dažniau užduotys skiriamos mokinių grupėms, pvz., spręsti problemines situacijas, rengti projektus, pristatymus ir pan. Tačiau jas atlikus dažniausiai nereflektuojama ir nesiaiškinama, kaip mokiniams sekėsi dirbti kartu, todėl prarandama galimybė apmąstyti patyrimus ir iš jų mokytis.

Su kokiais sunkumais susiduriama? Kaip sprendžiamos arba kaip būtų galima spręsti išylančias problemas?

Taikant patyrimo pedagogiką svarbi ugdytojo kompetencija. Jis turi išmanyti neformaliojo ugdymo metodus, principus, mokėti ir būti pats išbandęs taikomos fizinės veiklos elementus, pvz., mokėti plaukti baidarėmis, laiptoti uolomis, naudotis įranga, keliauti, stovyklauti. Be to, ugdytojas turi užtikrinti ugdytinių saugumą – deramai įvertinti riziką ir pasirūpinti tinkamomis saugumo priemonėmis. Kad būtų lengviau tai padaryti, taip pat parengti ir įgyvendinti programą, ugdytojai dažniausiai dirba ke- lie. Todėl svarbu mokėti dirbti komandoje.

Ar ši metodika taikoma mokykloje?

Patyrimo pedagogikos taikymas kelia papildomų rūpesčių: di- dina atsakomybę už mokinių saugumą, reikia specialios įrangos, lėšų jai įsigyti, nepritaikytos pedagogų darbo valandos, neregla- mentuota mokėjimo už jas tvarka ir pan. Todėl mokykloje ši metodika taikoma retai. Žinoma, yra mokytojų, kurie priklaus- so skautų, šaulių organizacijoms ir į įvairių veiklą įtraukia savo mokinius, vežasi juos į stovyklas, vedasi į iškylas ir kt. Kai ku- riose mokyklose patyrimo pedagogikos elementus naudoja kūno kultūros ar kiti mokytojai. Mokiniai dažniausiai džiaugiasi, dar ilgai dalijasi patirtais įspūdžiais, be to, bendra patirtis ir stiprūs išgyvenimai mokinius sutelkia, jie geriau vieni kitus pažįsta, susi- draugauja, tampa artimesni ir vieningesni.

Ką siūlytumėte keisti, kad mokytojai kūrybiškai organizuotų ugdymo procesą?

Pedagogas pirmiausia turi mėgti savo darbą, tai pirminė ir bū- tina sąlyga. Jis turi rinktis ugdymo metodus, kuriuos gerai išma- no ir geba taikyti, jaučiasi kompetentingas ir pasitiki savimi. Tik tada jis gali eksperimentuoti, laisvai ir kūrybiškai naudoti įvairius metodus. Svarbu, kad mokyklos administracija, net jei negali su- daryti tinkamų sąlygų, bent jau netrukdytų kūrybingiems ir ini- ciatyviems mokytojams dirbti naujai ar neįprastai.

Ko palinkėtumėte ugdytojams, straipsnio skaitytojams?

Ugdytojams noriu palinkėti meilės savo darbui. Nebijoti būti savimi. Būti reikliems sau. Ugdytiniais ir sau taikyti tokius pat reikalavimus ir vertinimo standartus. Analizuoti, vertinti savo darbą ir taikomus metodus. Būti atviriems, nebijoti pripažinti klaidų. Būti nuoširdiems ir paprastiems. Stengtis suprasti ugdy- tinius ir savo elgesiu rodyti jiems pavyzdį.

Patyrimo pedagogikos praktinio taikymo galimybės ir nauda

Patyrimo pedagogikos metodų taikymo sritis labai plati:

- Neformalusis jaunimo ugdymas, pvz., siekiant tiesioginės veiklos efektyvumo.
- Formalusis jaunimo ugdymas, pvz., gerinant klasės atmosferą, pasitikėjimą kitais, atstumtųjų integraciją.
- Neorganizuoto jaunimo grupės, skatinant motyvaciją, asme- ninės vertės suvokimo stiprinimą, savęs pažinimą.
- Priklausomybių prevencija.
- Terapija, dirbant su neįgaliais žmonėmis, sunkiai auklėjamais vaikais.
- Dirbant su rizikos grupės vaikais ir jaunimu, gerinant socia- lizacijos procesus.
- Formuojant klases, stiprinant klasės bendravimo ir socialinius įgūdžius.
- Dirbant su rizikos grupės paaugliais.

Visus patyrimo pedagogikos metodus lengva taikyti mokant suaugusiuosius, pvz., įmonėse ir įstaigose siekiant gerinti koman- dinį darbą, motyvaciją, veiklos efektyvumą.

Pedagogas dirbdamas pagal patyrimo pedagogikos metodus turi būti aktyvus, gebėti valdyti grupę, stebėti visus jos narius, analizuoti. Dažnai siūlomos sportinės užduotys, todėl svarbu tinkamai suplanuoti kelių dienų veiklą, gerai išmanyti pasirinktą sporto šaką ir imtis visų saugumo priemonių.

Taikant patyrimo pedagogikos metodus rekomenduojama su grupe dirbti dviem asmenims. Taip lengviau analizuoti grupės daly- vių elgesį, pastebėti ir fiksuoti pokyčius, lanksčiau siūlyti užduotis.

Patyrimo pedagogika yra viena iš svarbiausių priemonių dir- bant su grupėmis ir pagalbinė priemonė, kai kitos priemonės ne- veiksnios. Tinkamas metodas ir dalyvių suskirstymas grupėmis leidžia atrasti pozityvų lyderį, sustiprinti menkai save vertinančių vaikų savivertę, padėti vaikams bendrauti ir susipažinti, išmokyti bendradarbiauti.

Patyrimo pedagogika naudinga ir dalyviui, ir grupės vadovui. Dalyvis per išgyvenimus kaupia patirtį (žinios, gabumai, vertybės įgyjamos per asmeninę patirtį), grupės vadovas padeda dalyviams atrasti save, tobulinti gebėjimus, geriau pažįsta grupę.

Svarbi patyrimo pedagogikos dalis yra refleksija: vaikai mo- komi kalbėti apie patirtus įspūdžius, jausmus, baimes. Neretai vaikai, ypač iš socialinės rizikos grupės, susiformuoja netinkamas vertybes, seka neigiamais idealais. Patyrimo pedagogika lengvai laužo stereotipus, nuostatas, tai vyksta nemenkinant, nepamoks- laujant, patiems vaikams veikiant ir atrandant. Atradimo džiaugs- mas skatina pozityvius vaikų elgesio pokyčius.

Patyrimo pedagogikos metodai reikalauja atsižvelgti į dalyvių skaičių, amžių, lytį, tarpusavio santykius, gebėjimus, numatyti konkrečius grupės tikslus. Pedagogas tampa kūrybiškesnis, arti- mesnis vaikams, gauna daugiau žinių apie vaikus ir padeda jiems socializuotis.

Pagrindiniai patyrimo pedagogikos **metodai** yra susipa- žinimo, apšilimo, įsijautimo, bendradarbiavimo, problemų sprendimo, refleksijos. Visus juos galima naudoti atskirai, bet rekomenduojama programą įgyvendinti nuosekliai. Patyrimo

pedagogika leidžia pedagogui įvertinti ir pačiam pasirinkti, kas geriausiai tinka grupei, vaikui, kokie metodai priimtini pačiam pedagogui. Šios pedagogikos privalumas tas, kad nėra standartų, tik vaikų poreikiai, noras kūrybiškai spręsti problemas, poreikis veikti ir įveikti.

Dirbant su suaugusiais asmenimis, patyrimo pedagogika pade- da laužyti įsisenėjusias nuostatas, skatina žmones veikti, analizuo- ti save „nesislepiant po kaukėmis“.

Mokykloje būtų labai naudinga skirti laiko patyrimo pedago- gikai siekiant sustiprinti klasės kaip grupės ryšius, o tada tikėtini ir geresni akademiniai rezultatai.

Jei pedagogas nori tinkamai atlikti savo pareigą, jis pirmiausia turi uždegti vaikus, kad klasėje jie jautųsi kaip bendruomenė, vengtų patyčių. Patyrimo pedagogikos metodai padeda mokyto- jui dirbti kūrybiškai.

Siūlau išmėginti keletą išbandytų, veiksmingų metodų:

SUSIPAŽINIMO METODAS

Reportažas apie partnerį

Žaidimo tikslas: susipažinti kalbantis ir piešiant.

Priemonės: popieriaus lapai, pieštukai, klizai.

Kiekvienas grupės dalyvis ieško partnerio, kurio dar gerai ne- pažįsta. Tada dalyviai piešia savo partnerį ir piešdami ima vienas iš kito interviu. Klausimai gali būti tokie:

- Apie ką dažniausiai svajoji?
- Ko labiausiai bijai ir kas teikia malonumą?
- Ką darytum, jei taptum Kinijos imperatoriumi?
- Ką darytum, jei būtum labai turtingas?

Nukelta į 12 p.

KĄ TURĖTŲ GELBĖTI SKUODIŠKIAI – TARMĘ AR... BENDRINĘ KALBĄ?

Apie šiandieninę lietuvių tarmių situaciją galime rasti įvairių nuomonių: kai kurie kalbininkai teigia, kad jos yra ties išnykimo riba, kad tam labai padėjo sovietmetis, kai tiesiog buvo siekiama visus Lietuvos gyventojus suvienodinti ir kalbiniu požiūriu. Sovietmetis pasitraukė – problema liko. Lietuvos Respublikos Seimas, atsižvelgdamas į tai, kad gyvoji tarmių tradicija Lietuvoje sparčiai nyksta, priėmė nutarimą 2013-uosius paskelbti Tarmių metais. Tačiau vieni proginiai metai, nors ir gausūs gražių renginių, problemos išspręsti negali. O gal šios problemos ir nėra?

Girdime ir tokią kalbininkų nuomonę – tarmės ne nyksta, o tik keičiasi, kaip ir pats gyvenimas. O štai B. Stundžia mano, kad dabar ryški tarminio kalbėjimo prestižo problema, kitaip sakant, tarmiškai kalbėti – ne prestižas. Tokią išvadą leidžia daryti L. Vaičekauskienės atliktas tyrimas (projektas „Lietuvių kalba: idealai, ideologijos ir tapatybės lūžiai“). Ji aiškinosi skirtingų regionų moksleivių nuomonę apie įvairias kalbos atmainas, taip pat – tarmes. Moksleiviai gavo kortelių su teigiamomis ir neigiamomis asmens savybėmis ir turėjo jomis apibūdinti tarmiškai kalbantį žmogų. Tyrimas parodė, kad tarmiškai kalbantys žmonės laikomi kaimiečiais, senamadiškais, senatviškais, neišsilavinusiais, siaurų pažiūrų. Taigi bendrinės kalbos etalonas ima menkinti ne tik tarmę kaip objektą, bet ir tarmiškai kalbantį žmogų. Prieš porą metų respublikiniame Jaunųjų filologų konkurse (Kalbos sekcijoje) teko išgirsti vaikiną iš Zarasų mintį, kad jo bendraamžiams kalbėti tarmiškai gėda. Jauno žmogaus konstatuotas faktas man pasirodė keistas, nes mūsų mokyklose paskutiniaisiais metais darosi unikalūs dalykai – „ne prestižas“ – kalbėti bendrine kalba (net per pamokas). Apie tai užsiminus minėto konkurso dalyviams ir komisijai, viena komisijos narė paklausė: „Jūs turbūt žemaičiai?“ Taigi žemaičių tarmė prestižo neprarado – ir ne tik Skuode – atlikus tyrimus, paaiškėjo, kad būtent žemaičių tarmės prestižas aukščiausias. Lietuvių kalbos instituto direktorė doc. J. Zabarskaitė šiai minčiai taip pat pritaria: „Aš pati sutikau mažai žemaičių, kurie nedrįstų, nenorėtų arba drovėtųsi kalbėti žemaitiškai.“

Taigi bent jau šiaurės žemaičiams prarasti savo tarmę ar netekti jos prestižo pavojus negresia, nes gyvi tarmės vartotojai yra ir jauni žmonės. Tokie savo tarmės patriotai – Skuodo jaunimas. Netikite? Leiskime prabilti faktams. Nuomonės apie jaunųjų skuodiškių santykį su tarme paklausiau 63 16–19 metų Pr. Žadeikio gimnazijos moksleivių. Dauguma jų žemaičiai grynuliai – tai konstatavo 57 respondentai, 3 nurodė, kad jie pusiau žemaičiai, 2 – ne žemaičiai, o vienas prisistatė kaip lietuvis kosmopolitas, nurodęs, kad tėvai žemaičiai, o jis ne. 85,71 % apklausoje dalyvavusių jaunuolių gerai moka savo tarmę. Tiesa, kiti savikritiškai nurodė, jog jau nebesupranta ir nebevartoja kai kurių jų senelių kalboje pasitaikančių žodžių, bet šeimose dauguma bendrauja tarmiškai (84,12 %).

Tiesa, situacija kitokia, kai Skuodo žemaitukai bendrauja su kitos tarmės žmonėmis – užkietėjusių žemaičių tuomet lieka tik

17 iš 63 – 16 su kitos tarmės žmonėmis visada šneka literatūrine kalba, o likę prisitaiko prie situacijos argumentuodami, kad kitų tarmių atstovai jų tiesiog nesupranta, bet paneigė mintį, kad savo tarmės jie paprasčiausiai gėdijasi (tai pripažino tik 2 respondentai).

Manychiau, kad unikaliausias Skuodo (gal ir kitų šiaurės žemaičių) jaunimo bruožas yra tas, kad per pamokas jie kalba taip pat tarmiškai – 47,61 % jaunuolių nurodė, kad arba visada, arba kartais (tai priklauso nuo mokytojų reikalavimų) per pamokas kalba žemaitiškai, nes taip yra įpratę, taip lengviau reikšti mintis. Iš tikrųjų teko susidurti su atvejais, kai tarmiškai sklandžiai bendravęs mokinys, paprašytas kalbėti literatūriškai, tiesiog užsikerta. Taigi kyla klausimas – ką reikia gelbėti – tarmę ar literatūrinę kalbą? Tuo labiau, kad yra ir mokytojų, kurie savo dalyką dėsto žemaitiškai arba į tarmę pereina, kaip mokiniai teigia, tada, kai supyksta.

Prieš keletą metų Klaipėdoje vyko graži šventė Klaipėdos apskritys lituanistams. Joje dalyvavo šviesios atminties poetas Just. Marcinkevičius ir profesorė V. Daujotytė. Pasirašydama savo knygoje profesorė šių eilučių autorės paklausė, ar Skuode jaunimas dar kalba žemaitiškai. Atsakiau, kad taip ir kad aš pati, kai nebėgiu vaikams įaiškinti, pereinu į tarmę – jie iš tikrųjų tarmiškai aiškinimą supranta geriau. Tad ar galima kaltinti kitų dalykų mokytojus, kad šie tarmę pasitelkia kaip mokymo priemonę? Po tokio pokalbio su profesore jos knygoje atsirado įrašas: „Taip, pasaulis yra aiškintinas ir tarmiškai.“

Diskusijos objektu tikrai gali tapti tarminio mokytojų kalbėjimo per pamokas faktas – ypač sudėtinga lituanistų situacija. Aukštaičių sambūrio seniūnas A. Svidinskas teigia, kad tarmių „žudikai“ yra būtent lietuvių kalbos mokytojai, nes, „siekdami išmokyti bendrinės kalbos, jie naudoja ydingą metodiką – būna, vaikas ką nors pasako tarmiškai ir tampa pajuokos objektu.“ Kad lietuvių kalbos mokytojai naikina tarmę, pritaria net 34,92 % jaunųjų Skuodo Pr. Žadeikio gimnazijos respondentų. Jų argumentas – lietuvių kalbos mokytojai per pamokas liepia kalbėti ir rašyti literatūrine kalba. Kiti nelaiko lituanistų tarmės „žudikais“, nes, jų teigimu, lietuvių kalbos mokytojai nori juos gerai išmokyti bendrinės kalbos, o per pertraukas ir patys kalba tarmiškai. Pirmiesiems reikėtų priminti Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkės doc. D. Vaišnienės mintį: „Mes turėtume suvokti, kad bendrinė kalba yra kas kita nei tarmė. Ir tarmė turi savo vartojimo erdvę, ir bendrinė kalba

turi savo vartojimo erdvę. Reikia išmokyti jų nepainioti <...>. Juk mokslinio pranešimo negalėtume skaityti tarmiškai – tarmė tam nepritaikyta. Jeigu vis tiek bandysime tai padaryti, sukursime tam tikrą fantomą, puskalbę, kuri iš tikrųjų neegzistuoja.“

Tikėkimės, kad Skuodo jaunimas nekalbės „puskalbe“. Stipri tarminė Skuodo žemės aplinka leis jiems išlaikyti gryną tarmę. Tarmių metais gimnazistai aktyviai dalyvavo gimnazijos ir miesto institucijų organizuose renginiuose: tradiciniame konkurse „Skaitima žemaitiškai“, „Dainiukem žemaitiškai“, rajono moksleivių protų kovų žaidime „Razumu vajavuonė“ ir kt., rašė projektinius darbus apie savo tarmę, tarmiškai kūrė literatūrines kompozicijas ir pan. Už aktyvų žemaičių tarmės propagavimą, apibendrinant Tarmių metus, būtent Pr. Žadeikio gimnazija buvo išrinkta „Tarmiškiausia rajono mokykla“. Tačiau būtų netiesa teigti, kad tik Tarmių metais skuodiškiai susitelkė į savo tarmės propagavimą – tai nuolatinis procesas, tiesiog gyvenimo kasdienybė: minėtas konkursas „Skaitima žemaitiškai“ jau vyksta visą dešimtmetį, išaugo iki regioninio lygio, o šiemet įgijo respublikinio konkurso statusą, gimnazijos projektas „Dainiukem žemaitiškai“ taip pat tęstinis. Skuode veikia stipri „Žemaičių draugija“, ne vienas skuodiškis turi žemaičių pasą, veikia Žemaičių teatras, kuriam pjeses žemaitiškai rašo pats teatro režisierius, „krūvinas“ žemaitis E. Untulis. Taigi ar tokioje erdvėje augantis ir bręstantis jaunas žmogus gali prarasti ryšį su savo tarme? Be abejo, ne. Apklausos respondentai priminėjo ne vieną būdą, kaip jie patys propaguoja savo tarmę: vieni nurodė, kad tiesiog kalba žemaitiškai, o kiti pabrėžė, kad tarmiškai bendrauja socialiniuose tinklalapiuose, tarmiškai susirašinėja su draugais trumpomis žinutėmis, moko savo tarmės kitų tarmių atstovus ir užsieniečius giminačius, dainuoja žemaičių dainas gimnazijos ansamblyje, vaidina Žemaičių teatre, dalyvauja konkurse „Skaitima žemaitiškai“ (viena mergina jau septynerius metus), skaito straipsnius tarmiškai... Dauguma jaunuolių (83,54 % dalyvavusių apklausoje) mano, kad žemaičių tarmė tikrai neišnyks, nes tarmiškai kalba jaunimas, jis didžiuojasi savo tarme, laiko ją unikalia, išskirtine, mano, kad ir savo vaikus skatins kalbėti žemaitiškai. Tiesa, 17,46 % respondentų teigia, kad tarnei grėsmę kelia migracija į didesnius miestus ir užsienį, bet tvirtina, kad bent jau Skuode, Telšiuose, Plungėje žemaičiai visada kalbės žemaitiškai.

Taigi, jeigu taip mąsto jauni žmonės, Skuode dar ilgai nereikės kurti nei tarmės gelbėjimo, nei jos prestižo kėlimo strategijos.

Laimutė Ronkaitienė, Skuodo Pr. Žadeikio gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja, „šakninė žemaitė“

PRIEŠ EGZAMINĄ JAUSKIS DRĄSIAI!

Šiose knygose

- visa reikalinga teorinė medžiaga,
- svarbiausių sąvokų žodynelis,
- kelių lygių testai,
- pabaigoje – užduočių atsakymai.

Parengta pagal naujasias egzaminų programas.

Straipsnio *Patyrimo pedagogikos praktinio taikymo galimybės ir nauda* tęsinys. Atkelta iš 10 p.

Galima tolesnė veikla pasidalijus išpūdžiais:

- Piešiniai parodomi visai grupei.
- Kiekvienas pristato savo partnerį grupei.
- Žaidimas tęsiamas ieškant bendrybių.

Keturi vardai

Susėdama ratu. Vienas dalyvis atsistoja ir pasako keturių kairėje sėdinčių kaimynų vardus. Išgirdę savo vardus žaidėjai kuo greičiau trumpam atsistoja. Kaimynas iš dešinės tęsia žaidimą ir vėl pasako keturių kairėje esančių kaimynų vardus. Kuo greičiau, tuo įdomiau. Taip vardai greitai įsidėmimi.

APŠILIMO METODAS

Dienos vardas

Indėnai ir šiais laikais laikosi tradicijos kasdien ryte valandai išeiti į gamtą, kad pabūtų su savimi, pajustų ryšį su gamta ir suprastų, koks jų vardas šiandien, t. y. su kuo susitapatins (pvz., samana, debesis, paukštis ir pan.). Žaidėjai eina į mišką, pievą ir turi penkiolika minučių pabūti su savimi. Pasigirdus sutartam signalui visi susirenka ir grupei pasako savo dienos vardą.

Kiniškas futbolas

Priemonės: teniso ar pan. kamuoliukas.

Žaidėjai sustoja ratu. Kiekvienas išskečia kojas ir pėdas suglaudžia su kaimyno pėdomis. Tarp kojų yra vartai. Jie saugomi rankomis, kad nebūtų įmuštas įvartis. Atsitūpti negalima. Jei įmušamas įvartis, žaidėjas toliau gina vartus tik viena ranka, jei įmušamas antras įvartis, žaidėjas atsisuka nugarą į ratą. Galima žaisti vienu, dviem ar daugiau kamuoliukų.

ĮSIJAUTIMO METODAS

Šilti pūkai

Vienas grupės narys sėdasi ant kėdės, kiti susėda aplink. Kiekvienas dalyvis pasako, kaip jis vertina tą, kuris sėdi „pūkuose“. Žaidimas tęsiamas tol, kol visi bus pagirti / apkalbėti.

Variantai

1. Jei dalyviams sunku sakyti komplimentus, būtų geriau, jei kalbėtų tik grupės vadovas, o grupė klausytųsi.
2. Giriamas tik tas žmogus, kuriam sunki diena.

BENDRADARBIAVIMO IR PROBLEMŲ SPRENDIMO METODAS

Šokolado upė

Priemonės: medinės lentos (40 x 40 cm), popieriaus lapai.

Po pievą bet kaip išmėtomos lentos. Kai kurios lentos sudedamos po dvi ar tris viena ant kitos, kai kurios padedamos toli viena nuo kitos. Pažymimas tikslas. Kiekvienam dalyviui liepiama atsistoti ant lentos.

Užduotis. Visa grupė turi ateiti iki tikslo ir kartu atsinešti kuo daugiau lentų. Neleidžiama paliesti žemės ir su lentomis šokinėti ar bandyti čiuožti. Laisvos lentos (be žmonių) iš žaidimo patraukiamos.

PASITIKĖJIMO METODAS

Švytuoklė

Dalyviai sustoja greta vienas kito sudarydami glaudų ratą. Vienas dalyvis atsistoja rato viduryje ir užsimerkia. Dabar jis gali įsitempęs, kaip lenta, griūti į bet kurią pusę. Ratu stovintys dalyviai švelniai „mėto“ jį į skirtingas puses. Rato viduryje esantis dalyvis sprendžia, kada jam užteks žaisti.

REFLEKSIJOS METODAS

Šiukšliadėžė ir lobių dėžutė

Tai, kas grupės nariams nepatiko, surašoma ant lapo ir metama į „šiukšliadėžę“. Tai, kas buvo gera ir gražu, ko galima pasimokyti, surašoma ir metama į lobių dėžutę.

Aida Zlataravičienė,
Utenos vaikų globos namų vyr. socialinė pedagogė

Leidyklos „Šviesa“ švietimo sistemos koordinatoriai pedagogams suteiks visą reikiamą informaciją apie:

- leidyklų „Šviesa“ ir „Alma littera“ leidinius ir kitas mokomąsias priemones;
- aktyviojo ugdymo sistemas (plačiau: www.akyvikelase.lt);
- mokymus ir kvalifikacijos tobulinimo seminarus Jūsų regione (plačiau: <http://mokymocentras.sviesa.lt>).

Dėmesio! Užsisakant vadovėlių visai klasei, dovanojame mokomųjų priemonių komplektą mokytojui. Daugiau teirautis leidyklos „Šviesa“ švietimo sistemos koordinatorių.

Eglė Miškinytė
el. p. e.miskinyte@alsprendimai.lt
tel. 8 687 93 943
Vilnius, Trakai, Šalčininkai

Giedrius Narbutas
el. p.: g.narbutas@alsprendimai.lt
tel. 8 620 19 630
Vilniaus r., Ukmergė, Molėtai, Širvintos, Švenčionys, Utena, Anykščiai, Kupiškis, Rokiškis, Zarasai, Ignalina, Visaginas

Agnė Krutulienė
el. p. a.krutuliene@alsprendimai.lt
tel. 8 620 52 076
Kaunas, Jonava, Kėdainiai, Raseiniai, Jurbarkas

Rūta Kučinskienė
el. p. r.kucinskiene@sviesa.lt
tel. 8 612 70 971
Klaipėda, Palanga, Kretinga, Skuodas, Mažeikiai, Plungė, Telšiai, Rietavas, Neringa, Šilutė, Šilalė, Tauragė, Pagėgiai

Dainius Kulbis
el. p. d.kulbis@alsprendimai.lt
tel. 8 616 25 026
Panevėžys, Pasvalys, Biržai, Pakruojis, Radviliškis, Šiauliai, Joniškis, Kelmė, Akmenė, Naujoji Akmenė

Jurgita Skominienė
el. p. j.skominiene@alsprendimai.lt
tel. 8 698 74 692
Marijampolė, Šakiai, Vilkaviškis, Kalvarija, Kazlų Rūda, Alytus, Prienai, Birštonas, Lazdijai, Druskininkai, Varėna, Kaišiadorys, Elektrėnai

„Šoktoną“ rengė:
Lina Virozerovienė, Danutė Visockienė, Daiva Bartninkienė, Giedra Zokaitytė, Ilona Mugenienė, Linas Spurga, Ligita Plešanova, Andrius Ravka.
UAB leidykla „Šviesa“, E. Ožėskienės g. 10, LT-44252 Kaunas
Elektroninis paštas: info@sokvadoveliai.lt
Interneto puslapiai: <http://www.sokvadoveliai.lt>, <http://www.sviesa.lt>
© Leidykla „Šviesa“

Bendraukime <https://www.facebook.com/leidyklaSviesa>

2014–2015

mokslo metų mokytojo darbo kalendorius

Jis parengtas specialiai mokytojams, atsižvelgiant į pedagoginio darbo poreikius ir pobūdį. Jame galėsite:

- pasitikslinti švenčių ir atmintinas dienas,
- susidaryti pamokų ir popamokinės veiklos tvarkaraščius,
- susisteminti informaciją apie auklėtinius,
- tvarkyti vadovėlių apskaitą,
- planuoti tėvų susirinkimus ir kt.

Viskas, ko reikia mokyklai!

Čia rasite viską, ko reikia mokinukui!

PEGASAS
knygynas

www.pegasas.lt